

www.ekolist.cz / 30 Kč / předplatné 25 Kč

EKOLIST

měsíčník o životním prostředí

06/09

Co zachrání gorily?

V loňském zářijovém Ekolistu jsme otiskli část eseje *Reciprocita a losos*, kterou napsal americký filosof a environmentalista David Abram. Hned jsme k ní taky připsali, že by měla ještě na podzim vyjít celá kniha jeho textů pod názvem *Procitnutí do živé země*. Příprava knížky ale nabrala zpoždění a publikace se tak do knihkupectví dostala až letos v květnu.

Mít rád nejen sebe

Jan Stejskal /

Nechci tady teď podrobně rozebírat, o čem vlastně David Abram píše. Snad by jako drobná nápověda mohla sloužit věta, kterou se otevírají internetové stránky Aliance pro etiku divokého (v originále se tato organizace jmenuje The Alliance for Wild Ethics a David Abram je jejím zakladatelem a ředitelem): „Jsme lidmi pouze v kontaktu a veselé družnosti s tím, co je ne-lidské.“

Aliance je ostatně krátce představena i ve zmíněné knížce. Jejím cílem je především zmírnit devastaci živé země, k čemuž jsou členové aliance podle vlastních slov motivováni především láskou k více-než-lidskému společenství všeho živého a láskou k lidskému životu jako nedílné součásti tohoto širšího společenství. Ve vysvětlení, proč aliance obdivuje divokost, je pak důraz kladen na skutečnost, že divokost se projevuje ve všem kolem nás. Aliance proto nejen upozorňuje, že ze světa stále mizí poslední zbytky divočiny ve smyslu nedotčené nebo jen velmi málo pozměněné přírody, ale že si zároveň stále víc uvědomujeme, jak jsou i ty nejobyčejnější děje v naší blízkosti prodchnuty divokostí – třeba průvan, který si při psaní těchto řádků pohrává se záclonou, nebo kapky deště, jež včera dopadaly na okenní parapet. Ani o průvanu, ani o dešti se přitom nedá říct, že by se děly zcela bez kontroly. Zřejmě jsou součástí nějakého řádu, ani to však nic nemění na tom, že k nim dochází bez naší, lidské kontroly. Jsou jednoduše divoké. Mít rád to, co nás přesahuje, co si žije po svém bez toho, že bychom museli předem znát výsledek, znamená mít rád divoké.

Nikdy jsme nechtěli dělat z Ekolistu periodikum, které by bylo zasvěcené nějakému konkrétnímu, omezenému myšlenkovému směru. A nehodláme to ani v budoucnu měnit. Přesto mi teď přichází na mysl jakýsi slogan, který občas používám, když se snažím někomu vysvětlit, pro koho vlastně Ekolist připravujeme – jsme časopisem pro lidi, kteří mají rádi nejenom sebe. ☒

EKOLIST

měsíčník o životním prostředí

Ročník XIV / Pecka ročník XIX / Číslo 06

Vydavatel a redakce /
BEZK, Malířská 6, 170 00 Praha 7
Telefon: 233 381 546
E-mail: ekolist@ekolist.cz

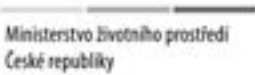
Šéfredaktor /Jan Stejskal
Zelená domácnost /Martin Mach Ondřej
Redakce /Hugo Charvát /Martin Mach Ondřej /Dominika Patrovská
Grafická úprava /Klára Kulhánková /Tomáš Procházka
Ilustrace /Miloš Kalista
Obálka /Magdalena Kalistová /Jan Stejskal
Jazyková korektura /Michaela Holmerová
Sazba /Czechdesigners.com
Databáze odběratelů /Klára Lonská
Inzerce /Kamila Pletánková, e-mail: kamila.pletankova@ekolist.cz
Distribuce /Klára Lonská a Dupress
Tisk /NVT Repro s. r. o., Praha 6

Ekolist.cz / www.ekolist.cz
Hugo Charvát /Jan Stejskal

Toto číslo dáno do tisku /
5. června 2009

Registrační číslo MK ČR E 6743. ISSN 1211-5436.

Materiály vložené do Ekolistu jsou placenou inzercí. Není-li uvedeno jinak, jsou jakékoli názory v Ekolistu stanoviskem pouze jejich autora.

Projekt byl finančně podpořen v grantovém řízení MŽP. Materiál nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

EKOLIST Jak si ho předplatit /

Předplatné tištěného Ekolistu stojí 25 Kč za číslo, například na rok (11 čísel) tedy 275 Kč. Předplacený tištěný Ekolist do zahraničí (Evropa) i s poštovným stojí 55 Kč/1 číslo. Předplatné Ekolistu ve formátu pdf stojí 15 Kč za číslo, například na rok (11 čísel) tedy 165 Kč. Objednat si můžete přesně tolik čísel, kolik chcete – minimálně ovšem tři čísla (čtvrt roku) a maximálně 17 čísel (rok a půl). Podrobné informace najdete na <http://www.ekolist.cz/ekolist.stm>. Předplatné můžete zaplatit například převodem na číslo účtu 0201022329/0800, konstantní symbol 0308. Jako variabilní symbol vyplňte jakýkoli číselný kód o čtyřech až deseti číslicích. Po zaplacení nám musíte dát vědět: 1. jaké předplatné chcete; 2. vaše jméno a adresu, na kterou chcete Ekolist dostávat; 3. částku, kterou jste nám poslali; 4. datum zaplacení předplatného a variabilní symbol, který jste uvedli při platbě. Zprávu o zaplacení předplatného můžete buď poslat e-mailem na adresu kancelar@ekolist.cz, nebo vyplnit formulář na internetu na adrese <http://www.ekolist.cz/te-objednat.shtml>, nebo poslat poštou na adresu: BEZK, Malířská 6, 170 00 Praha 7. Peníze za předplatné můžete na výše uvedenou adresu poslat i poštovní poukázku vzo-ru C. Do zprávy pro příjemce napište, o jaké předplatné máte zájem. Adresu pište co nejčitelněji. Na každém adresním štítku je za jménem předplatitele číslo. Pokud je před číslem znaménko +, pak číslo za ním znamená, kolik čísel máte ještě předplaceno. Pokud je na štítku **0**, pak držíte svůj poslední předplacený výtisk. **Záporné číslo** značí, že máte nejvyšší čas si předplatit. Pokud je na štítku **-2** a nepředplatíte si, držíte své úplně poslední číslo Ekolistu. Pokud máte na štítku **Z**, dostáváte Ekolist zdarma.

Ochrana přírody nemůže říkat jen ne, ne, ne
Rozhovor s Ladislavem Míkem, čerstvým ministrem životního prostředí.

Zelení úředníci se zbytkem vzpurné duše
Esej o osudu environmentálních hnutí v České republice.

Bikeři a ochrana přírody v USA
Co americké terénní cyklisty s ochranáři spojuje, a co je naopak rozděluje?

Lesy ČR darovaly slovenskému ministrovi odstřel kapitálního muflona

Vladimír Klepáč, ČTK /

Státní podnik Lesy České republiky (LČR) loni daroval slovenskému ministrovi zemědělství Stanislavu Becíkovi odstřel muflona, jehož rohy aspirovaly na světový rekord v trofeji mufloní zvěře. Becík muflona skolil loni v prosinci v oboře LČR ve Žlebech na Kutnohorsku. Trofej je po nedávném změření třetí nejsilnější na světě. ČTK to řekl náměstek ministra zemědělství Jiří Novák, který byl do konce loňského roku generálním ředitelem LČR.

Lesy ČR odlov slovenskému ministrovi umožnily na základě žádosti tehdejšího ministra zemědělství Petra Gandaloviče (ODS). „Pan ministr (Gandalovič) požádal o vystavení povolenky pro pana ministra Becíka,“ řekl Novák s tím, že šlo o formu poděkování České republiky za spolupráci slovenské straně. Vlastníkem trofeje je Becík.

Pokud by chtěl podobného muflona ulovit komerční lovec, musel by zaplatit téměř 220 000 korun. Částka vychází z ceníku, který mají LČR pro odstřel muflonů v oboře Janovice nedaleko Žlebě. Ve Žlebech LČR komerční lovy nedělají.

Nynější vedení LČR lov slovenského ministra nekomentovalo. „Odlov byl v kompetenci minulého generálního ředitele, který o něm, stejně jako o daru, rozhodl,“ řekla ČTK mluvčí LČR Eva Kijonková.

Pochybnosti o darovaných odlovech trofejní zvěře z majetku státu má někdejší dlouholetý generální ředitel LČR

Jiří Oliva. „Je to dlouhodobý vřed, který nikdo nechce řešit, protože toho mnoho lidí využívá. Slouží to jako korupční objekt,“ řekl ČTK Oliva. Problém se podle něj netýká jen LČR, ale například i vojenských lesů či národních parků.

Darování lovu trofejní zvěře podle Olivy také odporuje účetním zákonům. „Je to věc, která se na trhu normálně prodává a má svoji hodnotu. Najednou se dá bezpoplatkově určitému člověku na základě velmi nejasných kritérií a neúčtuje se ani jako dar,“ řekl. Označil to za dlouholetou praxi, která se všude toleruje, protože toho politici využívají. Řešením podle něj je účtovat lov jako dar podle daňových náležitostí. Novák ve svém vyjádření potvrdil, že účetně se hodnota živé zvěře nevyčísľuje.

Loňský odlov muflona Novák označil za výjimečnou záležitost. „Za celý loňský rok to byl jediný případ žádosti o povolenku,“ řekl. Uvedl, že podle dohody s Becíkem budou Lesy ČR jeho mufloní trofej používat při výstavách

v ČR i zahraničí k prezentaci českého chovu mufloní zvěře.

Rohy osmiletého muflona ze žlebské obory dosáhly hodnoty 251,35 bodů. Současný světový rekord drží s hodnotou 252,50 bodů trofej muflona ze soukromé obory Černý Kopec na Jesenicku. I druhé nejsilnější mufloní rohy na světě jsou z ČR, a to z obory LČR Termanec u Židlochovic na jižní Moravě.

Zájem médií a veřejnosti vzbudil v roce 2001 odlov kapitálního jelena v oboře LČR v Poněšicích tehdejším ministrem zemědělství Janem Fenclem (ČSSD). Oliva jako tehdejší šéf LČR k tomu uvedl, že kdyby podnik nabídl odstřel komerčnímu lovcí, získal by nemalé peníze, ale trofej by si lovec odvezl. Při ministerském lovu zůstalo paroží v majetku LČR k propagaci české myslivosti.

Předloni byl v oboře Poněšice uloven jelen s vůbec největším parožím v ČR. Lov si zaplatil český myslivec, kterému rekordní trofej patří. ☒

(Ne-)splněné vládní sliby

Bývalý ministr životního prostředí Martin Bursík a bývalý premiér Mirek Topolánek. Nemalou část svých slibů splnili, dost jich ale taky spadlo pod stůl. foto: Hugo Charvát/Ekolist

Hugo Charvát
a Jan Stejskal/ekolist@ekolist.cz

Programové prohlášení koaliční vlády Mirka Topolánka (ODS) obsahovalo nemalé množství slibů v oblasti životního prostředí. Bývalý ministr životního prostředí Martin Bursík (SZ) na konci svého působení ve funkci dokonce označil kabinet za „zřejmě nejzelenější v historii České republiky“. Během jeho vládnutí opravdu vznikla řada návrhů zákonů, které převádějí sliby do praxe. Jenže podstatná část z nich zatím neprošla celým legislativním procesem a některé sliby vláda nesplnila vůbec.

Cílem druhé fáze reformy, jež by měla začít od roku 2010, mělo podle vlády být vytvoření emisní daně z CO₂, která by vznikla transformací poplatku za znečištění ovzduší. Od tohoto záměru ale vláda odstoupila – podle ministerstva životního prostředí se jako mnohem efektivnější a významnější nástroj pro omezování emisí oxidu uhličitého totiž ukázalo obchodování s povolenkami na vypouštění emisí. Zároveň se prý ukázalo, že klíčovým problémem životního prostředí v ČR jsou emise jemného poléťavého prachu. MŽP se proto v dokončovaném návrhu nového zákona o ochraně ovzduší zaměřilo právě na tento problém a ustoupilo od záměru zavedení emisní daně.

Další slib týkající se daní vláda splnila jen částečně. Snížené sazby DPH se měly dočkat dřevěné a rostlinné ekobrikety, pelety, štěpka a palivové dříví a technologická zařízení pro lokální výrobu tepelné energie z obnovitelných zdrojů. Palivové dříví, štěpka a všelijak slisovaný dřevěný odpad se snížení DPH v roce 2007 skutečně dočkaly. Šlo sice o poslanecký návrh zákona, ale hlasovali pro něj i poslanci vládní koalice. Stranou ovšem dodnes zůstaly rostlinné ekobrikety a stejně jsou na tom i zařízení pro místní výrobu tepla z obnovitelných zdrojů. „U těchto zařízení není umožněna snížená sazba daně, protože to předpisy EU jednoduše neumožňují,“ vysvětluje situaci Jakub Haas, zástupce tiskového mluvčího ministerstva financí.

Lépe to dopadlo se závazkem získat peníze z výnosů prodeje emisních kreditů v mezinárodním emisním obchodování pro program na úspory energií v bytových a rodinných domech, administrativních a veřejných budovách. To se vládě povedlo, jde o v současnosti asi nejvíce propagovaný úspěch ministerstva životního prostředí, program Zelená úsporám, který je živěn deseti miliardami Kč z prodeje povolenek do

Japonska. Dalších 15 miliard z evropských fondů by mělo směřovat na další programy zateplování a úspor energie v budovách.

V souladu s vládním prohlášením rovněž zůstaly zachovány územní limity těžby hnědého uhlí. Navíc vznikla novela horního zákona, která zavádí roční lhůtu pro těžební společnost na přípravu technické dokumentace potřebné k odpisu zásob uhlí. Novelu vláda poslala do sněmovny, tam se s ní ovšem od jejího předložení loni na podzim nic neděje.

Jádro pudla

Vláda splnila i slib, že nebude plánovat a podporovat výstavbu nových jaderných bloků. Na základě vládního prohlášení vznikla taky Nezávislá komise k posouzení energetických potřeb České republiky v dlouhodobém horizontu. Komise předložila zprávu, která předpokládá, že energetika do poloviny století plně využije domácí zdroje fosilních paliv, nicméně nepředpokládá prolomení dnes platných těžebních limitů. Zele-

nou dostane rozvoj jaderné energetiky, podstatně se má zlepšit efektivita spotřeby a úspory energií. Významně naroste podíl obnovitelných zdrojů energie. Výsledky komise do svého návrhu energetické koncepce, kterou předložil na poslední chvíli ještě na začátku května, částečně zapracoval ministr průmyslu Martin Říman. Jeho návrh počítá s maximálním využitím zdrojů dostupných na území ČR, tedy s rozšířením jaderné energetiky, ale taky s prolomením limitů těžby hnědého uhlí.

„Vláda přijme závazné standardy energetické účinnosti pro autorizaci nových a rekonstruovaných energetických zdrojů, které budou odpovídat evropským kritériím nejlepší dostupné technologie (BAT)“ – tak zněl další z vládních slibů. Vladimír Vlk, který byl za ministra Martina Bursíka vedoucím odboru udržitelné energetiky a dopravy MŽP, k tomu Ekolistu řekl, že podle něj se v této oblasti udělalo hodně a o nejlepších dostupných technologiích se živě diskutuje. Příslušná vyhláška, která je v gesci ministerstva průmyslu a obchodu, sice změněna nebyla, ovšem MŽP iniciovalo například vznik studie o nejlepších dostupných technologiích, kterou připravili pod vedením Františka Hrdličky pracovníci odboru tepelných a jaderných zařízení na pražském ČVUT. Podle Vladimíra Vlka je problém v tom, že země EU zatím počítají účinnost energetických zdrojů různě, takže tohle téma se nejdříve musí sjednotit na úrovni evropské směrnice a pak bude možné převést evropská kritéria i do české legislativy. „Bude zrušena omezená odpovědnost provozovatelů jaderných reaktorů

za případné škody tak, aby platili tržní pojistné stejně jako v jiných průmyslových odvětvích,“ říká jasně další bod vládního prohlášení. Ke změně v povinném pojištění jaderných elektráren skutečně došlo, ale o tržním pojistném není možné mluvit ani náhodou. V zákoně je navrženo pouze zvýšení povinnosti vyplatit náhrady za způsobenou škodu ze 6 na 8 miliard Kč. Zákon před nedávnem schválila sněmovna, teď ho ještě musí schválit Senát.

Nedošlo ani na slib, že při hledání místa pro výstavbu úložiště jaderného odpadu bude „nepřekročitelným kritériem souhlas dotčených obcí“. Účast obcí při rozhodování o umístění úložiště ve svém katastru měla přinést novela atomového zákona. Předložit ji měl ministr průmyslu a obchodu, jenže ten se naopak snažil vládu přesvědčit, že účast obcí v řízeních o umístění úložiště podle atomového zákona není potřeba. K předložení novely tedy vůbec nedošlo.

Poslední den v úřadě představil Martin Bursík návrh Politiky ochrany klimatu v ČR. Tím v hodině dvanácté splnil bod prohlášení, který sliboval, že bude vypracován konkrétní plán opatření na snížení emisí skleníkových plynů v ČR. Podle Bursíkova týmu by v roce 2020 měla Česká republika vypouštět ročně do ovzduší o 30 milionů tun emisí skleníkových plynů méně než v roce 2005. Podle návrhu je 20% snížení skleníkových emisí reálné i bez výstavby nového jaderného zdroje. Předložený materiál není zákonem, takže by ho teoreticky mohla schválit i současná úřednická vláda.

Koaliční vláda rovněž slíbila „aktivně prosazovat opatření k účinné ochraně klimatu v EU“, což se jí dařilo, zejména během měsíců předsednictví EU.

Smrtící kamiony

Vládní prohlášení slibovalo hodně uživatelům českých silnic. Například mělo dojít na rozšíření mýtného na vozidla od 3,5 tuny, navíc se mýtné mělo platit na všech silnicích ve vlastnictví státu a případně i krajů. Skutečnost byla podstatně skromnější – nejdříve se dlouho nic nedělo a nakonec bylo snížení hranice hmotnosti aut, na něž se vztahuje mýtné, s ohledem na ekonomickou krizi a na riziko objíždění zpoplatněných úseků odloženo na roky 2010–2011. Pro účel rozšíření mýtného na ostatní silnice probíhá od roku 2008 tříleté testovací období hybridního systému, kraje a obce prosazují rozšíření mýtného na silnice ve svém vlastnictví.

Jedním z bodů koaliční smlouvy i vládního prohlášení bylo rovněž omezení pátečních a víkendových jízdy kamionů na českých silnicích. V současnos-

ti leží v Poslanecké sněmovně dokonce dva návrhy zákonů o omezení jízdy kamionů, jeden vládní a jeden poslanecký, ani jeden se ale zřejmě schválení nedočká. „Je to další překážka v podnikání, o níž bychom nyní neměli přemýšlet. Já se snažím působit na poslance, ať to odloží, když už nic jiného,“ prohlásil krátce po nástupu do funkce bývalý ministr dopravy Petr Bendl. I s tímto slibem je tedy vláda poněkud na štíru.

Podobně dopadl i bod vládního programu o podpoře veřejných logistických center. Ten hraje klíčovou roli v podpoře kombinované dopravy, která by měla dostat dálkovou nákladní dopravu ze silnic na železnici. Vláda slibovala vytvořit „program výstavby veřejných logistických center s veřejnou podporou“ s termínem plnění 31. prosince 2007. Žádný návrh ale zatím do sněmovny předložen nebyl.

Podobně to vypadá se slibem vypracovat návrh zákona o veřejné dopravě. Zástupci ministerstva dopravy v roce 2007 Ekolistu řekli, že bude hotov na konci roku 2007 a v platnost by mohl vstoupit na počátku roku 2009. Nakonec je připraven zákon trochu jiný, a sice o veřejných službách v přepravě cestujících. Ministerstvo dopravy jeho návrh odeslalo do meziresortního připomínkového řízení v dubnu letošního roku.

Vláda taky slíbila přijmout harmonogram výstavby dopravní infrastruktury, který určí priority jednotlivých staveb podle jejich dopravního, ekonomického a ekologického přínosu. Harmonogram vláda schválila v září roku 2007. Obsahuje seznam osmi stovek různých dopravních staveb, ty ale podle žádných priorit rozdělené nejsou.

Co se týká dalších závazků, vláda skutečně zachovala slíbenou úroveň účasti veřejnosti na rozhodování v oblasti životního prostředí. Občas sice poslanci (i z vládních stran) přišli s návrhy na její omezení, vláda s nimi však nesouhlasila. Zato prosadila, aby bylo možné kvůli protipovodňové ochraně vyvlastňovat soukromý majetek, ve stejné novele zákona pak nařídila, aby byl zpracován tzv. generel území chráněných pro akumulaci povrchových vod. Tím mimo jiné přispěla k naplnění bodu svého prohlášení, v němž slíbila, že zabezpečí realizaci protipovodňových programů. Schválen byl rovněž národní lesnický program, což lze do značné míry považovat za splnění závazku podporovat rozvoj víceúčelového lesního hospodaření. ☒

Ochrana přírody nemůže říkat jen ne, ne, ne

Jan Stejskal / jan.stejskal@ekolist.cz

Prezident Václav Klaus jmenoval 8. května novou, tzv. úřednickou vládu, jejímž premiérem je Jan Fischer, jinak předseda Českého statistického úřadu. Resort průmyslu a obchodu v ní povede Vladimír Tošovský, dosavadní generální ředitel a předseda představenstva společnosti ČEPS, která v ČR provozuje přenosovou soustavu. Ministrem zemědělství se stal dlouholetý ředitel Státní zemědělské a potravinářské inspekce Jakub Šebesta a ministrem dopravy Gustáv Slamečka, bývalý ředitel Státního fondu dopravní infrastruktury a později náměstek na stejném ministerstvu. Ministrem životního prostředí se stal Ladislav Miko, s nímž Ekolist přináší obsáhlý rozhovor.

Miko je absolventem Přírodovědecké fakulty UK v Praze, v roce 1996 získal na stejné fakultě titul PhD v oboru systematická zoologie a ekologie a letos obhájil akademický titul docenta na Fakultě životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze. Profesní kariéru zahájil v Ústavu krajinné ekologie Slovenské akademie věd, v letech 1992–2001 pracoval v České inspekci životního prostředí a v letech 2002–2005 byl náměstkem ministra životního prostředí pro ochranu přírody a krajiny. Od roku 2005 vede sekci ochrany přírody na ředitelství Evropské komise pro životní prostředí. Práci pro EU teď na půl roku přerušil.

Kromě témat, o nichž Ladislav Miko mluví v rozhovoru, se chce jako ministr věnovat i jednáním o nové světové klimatické dohodě, která by měla nahradit Kjótský protokol. Chtěl by také pokročit v přípravě případného vyhlášení nového národního parku na Křivoklátsku. „Probíhající hospodářská recese je příležitostí k tomu, abychom začali uvažovat o ozeleňování ekonomiky,“ uvedl rovněž Ladislav Miko při představování priorit svého resortu.

Proč jste vlastně přijal nabídku na post ministra? V Evropské komisi jste byl na pozici, z níž jste toho mohl hodně ovlivňovat, řízení českého ministerstva se mi zdá být spíš úkrokem „níž“.

To je pravda. Vnímám to tak, že je velmi důležité, a to i z hlediska evropské agendy, aby české předsednictví EU dopadlo dobře. Je řada věcí, které jsou rozjeté a jejichž úspěch závisí na tom, jak se k tomu česká strana postaví. V nabídce na post ministra jsem tedy viděl tak trochu příležitost, jak pomoci úspěšnému předsednictví na české straně, a zároveň nezmařit práci, která byla rozpracována v Evropské komisi. Překryv priorit českého předsednictví a Evropské komise je totiž tak velký, že se mi zdálo, že jde o věc, kterou bych neměl odmítnout. Jinak bych si později mohl vyčítat, že jsem svým odmítnutím zavinil zpoždění nebo odložení něčeho důležitého.

Druhá velmi důležitá věc je, že jsem na samém počátku jed- noznačně řekl, že počítám s vedením ministerstva pouze po dobu oněch pěti potažmo šesti měsíců. Pak se vracím a práci, kterou mám v Evropské komisi rozdělanou, dokončím. Tam je všechno směřováno víceméně k roku 2010 – mám na sta- rostí ochranu přírody a rok 2010 je právě mezinárodním ro- kem biodiverzity.

V Evropské komisi zůstávají lidé, kteří s vámi pracova- li a zastávají názory, které jste předtím zastával vy. Vy teď povedete ministerská jednání za jednotlivé země Ev- ropy. Nemáte pocit, že jakoby sedíte na dvou židlích, že jste tak trochu ve střetu zájmů? Dokázete rychle přesko- čit z evropskokomisní pozice do pozice národní?

To je samozřejmě závažná otázka, ale já si právě myslím, že ve střetu zájmů nejsem. Střet zájmů totiž znamená, že zá- jmy jsou rozdílné. Ale já to vnímám tak, že v tomto případě jsou zájmy shodné – a pokud jsou shodné, tak nejde o střet zájmů, ale o společné naplňování těchto zájmů.

Takhle se díváte i na chráněná území Natura 2000? Nej- dřív jste je připravoval v ČR, pak jste odešel do Bruse- lu, odkud jste ČR „káral“ za nedostatky, a teď jste zase na místě, kde byste, když to trochu přezenu, svá vlastní „pokarání“ měl řešit.

Ano, takhle se to vzít dá, ale je to do jisté míry standardní věc. Lidé, kteří nastupují do Evropské komise a pak v ní pra- cují, předtím v drtivé většině pracovali v národních adminis- trativách a nikdo v tom problém nevidí. Ono to ostatně ani ji- nak nejde, protože někde odbornost získat musejí. Navíc je v EU zaveden tzv. institut národních expertů, což jsou lidé, kteří do evropských institucí přicházejí na určitou dobu pří- mo jako vyslanci svých ministerstev, a přesto ten systém fun- guje dál. Čili já bych to takhle neviděl.

Máte představu, jak dosáhnout toho, aby byla Natura v ČR vyhlášována čistě na základě věcných ohledů a od- borných kritérií?

Budete se možná divit, ale já si myslím, že ve srovnání s řadou evropských zemí je situace v ČR mnohem lepší než jinde.

Ladislav Miko
foto: Hugo Charvát / Ekolist

Tomu dokonce věřím, ale nemyslím si, že by argument, že jsou na tom někde ještě hůř, mohl být důvodem pro to, abychom nad tím zavírali oči.

Ne, ne, tak to neříkám, ale myslím si, že česká pozice byla postavena na vědeckých faktech, a to je v Bruselu oceňová- no. Podívejte se, ČR má sice návrh na vyhlášení míst chráně- ných Naturou 2000 nedostatečný a musí ho doplnit, na dru- hou stranu ale míra nedostatečnosti není zdaleka tak vysoká jako u řady jiných zemí. Zbývají doplnit v podstatě „drobnos- ti“ – na počet těch lokalit, které musíme doplnit, asi bude mnoho, ale na plochu to moc není. Čili já v tom nevidím zá- sadní problém.

Když mluvím s biology přímo z terénu, tak jsou rozpači- tí z toho, že některá místa jsou zmenšována třeba kvůli politickým ohledům.

Myslím, že by bylo dobré to vidět v širším kontextu a po- dívat se do jiných zemí. Tam „mapování“ ohrožených druhů a vzácných stanovišť probíhalo v lepším případě jako rešerše informací, které byly k dispozici, v některých horších přípa- dech pak šlo jen o pocity nebo expertní mínění, že to či ono by mělo být zařazeno do Natury. V řadě případů lidé i když něco navrhli, tak ani pořádně nevěděli, co v navrženém úze- mí mají. Tohle v ČR vůbec není, tady se jednalo o velmi dob- ré vědecké zmapování. V poměru k ostatním zemím je tedy u nás Natura relativně velmi slušně nastavena. Neříkám, že tady nejsou spory o jednotlivosti z hlediska jiných zájmů, rozhodně bych ale neřekl, že bychom při vyhlásování natu-

rových území byli ve srovnání s jinými zeměmi nějak výraz- ně „zlobbovaní“. Jsme na tom naopak mnohem lépe a své ar- gumenty máme odborně mnohem lépe zpracované.

Má vaše vláda rozhodnout o tzv. superzakázce na od- stranění starých ekologických zátěží?

První, co musí tahle vláda udělat, je přesně si zmapovat si- tuaci. Ihned jsem se kontaktoval s ministrem financí a řek- li jsme si, že se podrobně podíváme, jak vlastně celý záměr vznikl, kam dospěl a jaké důsledky by měl takový nebo ma- kový postup. Současně jsem přislíbil, že mu dodám nejlep- ší dostupné informace, o jaké staré zátěži se jedná a o tom, kolik by jejich asanace zhruba stála. Teprve potom se bude- me bavit, které řešení je nejlepší. V tomhle případě je oprav- du na obě strany možnost arbitráží, a proto je třeba posou- dit, který postup je lepší. Kdybyste se mě zeptal bez ohledu na toto posouzení, tak bych řekl, že by tato vláda o zakázce rozhodovat neměla. Ale na druhou stranu je možné, že ne- činnost by mohla mít horší důsledky, než když to aspoň tro- chu posuneme – v takovém případě může být nezbytné něja- ké kroky učinit. Ale dnes to nejsem schopen přesně říct.

MŽP má teď v parlamentu několik zákonů. Je pro vás ně- který významnější než jiné?

Oba zákony, které řeší infringementy (jde o právní řízení, jímž se Evropská komise domáhá, aby daná země EU respek-

tovala evropské zákony, k jejichž plnění se zavázala – pozn. aut.). Panu premiérovi jsem řekl, že jednou z mých priorit je, abychom zbytečně nehnali tuto zemi do infringementů – statistiky jsou nemilosrdné, tyto spory s Evropskou komisí téměř není možné vyhrát. Konkrétně jde tedy o novelu zákona o odpadech a zákona o ochraně přírody a krajiny. Mohly by být schváleny na červnové schůzi Poslanecké sněmovny, já pro to momentálně dělám absolutní maximum.

Bude ministerstvo předkládat novou legislativu během těch pěti měsíců vaší vlády?

S největší pravděpodobností ne. A to z toho důvodu, že kdybychom teď něco dali do prvního čtení, tak to skončí s tímhle parlamentem a nový by to musel stejně načítat znova. Pokud by náhodou vznikla šance něco projednat nakrátko, tak by se o tom dalo uvažovat, ale zatím nejsem schopen říct, jestli taková situace může nastat.

Jste profesí biolog a ochrana přírody je vaše hlavní téma. Co chcete v příštích pěti měsících udělat v této oblasti?

Jsou to dvě konkrétní věci. Jedné říkám zpráva o stavu české přírody. Díky přípravě různých studií a podkladů, ať už pro Úmluvu o biologické rozmanitosti, pro EU nebo pro naše vnitřní záležitosti, máme k dispozici celou řadu informací. Nikdo ale zatím nepřistoupil k tomu, aby je dal na jednu hromadu a podal lidem této země zprávu tom, v jakém stavu naše příroda je. Já žiji v tom, že když je příští rok Rokem biodiverzity, tak bychom měli popsat, kde jsme a kam chceme jít. V návaznosti na to pak chceme rovněž novelizovat Strategii ochrany biologické rozmanitosti ČR. Ta už sice probíhá, ale s jejím zveřejněním počkáme, aby byly oba dokumenty vzájemně propojeny.

Vedle toho bych chtěl přimět vládu, abychom začali pracovat na tezích Národní strategie adaptace na klimatické změny. Klimatické změny totiž ovlivňují biodiverzitu, takže pokud chceme mít představu o adaptaci, tak musíme taky vědět, co budeme dělat s biodiverzitou ve vztahu ke klimatickým změnám. Ale rovněž obráceně: ekosystémové služby jsou mnohdy nejlevnějším způsobem, jak se na klimatické změny adaptovat – příkladem můžou být povodně, recyklace uhlíku a řada dalších věcí, které bez ekosystémů nezvládneme. Čili příroda bude nejen na straně požadavků, kdy jakoby říká „dělejte pro mě něco“, ale bude i na straně nástroje: využitím ekosystémů můžeme toho a toho dosáhnout daleko levněji než jakýmkoli jiným řešením.

Hodláte nějak ovlivnit českou politiku ve věci Šumavy? Byl jste náměstkem, který tam prosadil bezzásahový režim...

Hodlám se Šumavě určitě věnovat, to můžu říct rovnou. Myslím si, že politizace takto náročným tématům neprospívá – a na Šumavě se to bohužel děje permanentně.

Ale to, jestli na Šumavě bude, nebo nebude národní park, je přece politické téma.

Ano, to je pravda, ale já to vnímám tak, že lidé opakovaně řekli, že na Šumavě národní park chtějí, o tom se snad nemusíme bavit. Jde spíš o to, jaký ten národní park bude. Já si stále myslím, že řešení je možné, a to řešení přijatelné jak pro obce a regiony, tak pro přírodu. Je to otázka trochu dobré vůle, trochu vstřícnosti a taky trochu jasnější mluvy. Když jsem se byl na Šumavě několikrát z Bruselu soukromě podívat, měl jsem na řadě míst velmi dobrý pocit – les se tam zvedá, to je úplně jednoznačné. Řediteli parku jsem pak říkal: „Ježíšmarjá, proč sem novináře jen nepřivedete, tady není třeba mluvit. Prostě se na to přijďte, lidi, podívat!“ Ano, je to celé samozřejmě složitější, než jak se to jeví z jednorázové návštěvy, nicméně si myslím, že když budeme opravdu vnímat, co se na Šumavě děje, a když budeme mít určitou výdrž, tak řešení bude pozitivní pro všechny.

Na Šumavě ovšem vzniká hromada mýtů, které se potom ústním podáním šíří mezi šumavské starosty. S překvapením jsem se třeba dozvěděl, že jsem údajně způsobil něco, co vů-

bec nebyla pravda. Prý jsem nejdřív říkal, že něco bude za 30 let, a pak jsem prý řekl, že to bude už za tři roky. Skutečnost je ovšem taková, že se ekosystémy vyvíjejí, a to zabírá nějaký čas. V tomto případě není možné udělat administrativní čáru a říct, že za tři roky to bude tak a tak. To je nesmysl, naopak je potřeba sledovat, co se děje a jak se celá situace vyvíjí. To, co jsem měl vždycky na mysli, je, že budeme na bezzásahovost přecházet právě tak rychle, jak nám to příroda dovolí, ale ne nějak staticky nebo mechanicky, to není možné.

Dnes je nakročeno k tomu, aby na 30% plochy parku mohla fungovat bezzásahovost, v podstatě se dá říct, že těchto 30% je vymezeno. To je velmi slušný základ, řada jiných evropských parků s takovouto rozlohou bezzásahové zóny je zcela bez problémů vnímána jako parky v kategorii II podle IUCN (jde o definici národního parku, podle níž má park sloužit především k ochraně ekosystémů a k rekreaci – pozn. aut.). My si tou diskusí, kterou neustále vedeme, hrozně škodíme, protože neprodáváme to, čeho už bylo dosaženo. Snad by se mohlo malinko podařit i této vládě, která to nemusí až tak politicky polarizovat, dosáhnout jakéhosi pochopení stavu na Šumavě a jistého vymezení, co a jak se bude na Šumavě dít dál. Musím každopádně říct, že naprosto odmítám takové ty diskuse o zrušení parku a předání území vojenským lesům, to mi opravdu připadá úsměvné.

Co se týká Krkonoš, tam váš předchůdce vycházel vstříc obcím a pod jeho vedením vznikl dokument o rozvoji sjezdového lyžování, v němž ochrana přírody souhlasila se vznikem desítek nových nebo rozšířených tratí. Mají se v národním parku budovat nové sjezdovky a lanovky, když kvůli nim musejí v některých případech padnout například poměrně cenné lesy?

Víte, já si skutečně myslím, že se to nedá soudit zevně a schematicky. Nechci, aby to vyznělo blbě, ale my jsme kdysi dávno udělali jasnou koncepci, při níž byly v Krkonoších vymezeny vnitřní ochranné zóny a řeklo se: obce, tady máte prostor, abyste se mohly rozvíjet. Je známé, že Krkonošský národní park je nebo byl jedním z nejnavštěvovanějších národních parků na světě a že tlak turismu je v něm obrovský, ale stále je lepší soustředit ho na nějaké kontrolované území než ho nechat rozlézt kamkoli. Zájem o lyžování v Krkonoších nepochybně narůstá, musíme si uvědomit, že Krkonoše jsou široko daleko jediné větší kopce – pokud tedy nepočítám Jeseníky, v nichž by mi rozšiřování takovýchto aktivit asi vadilo víc. V Krkonoších je sjezdové lyžování koncentrované ve střediscích a v zónách, které byly vymezené, i když vím, že je to na úkor určité rozlohy lesa nebo některých relativně cenných částí. Ale je to stále ve směru zmíněné koncepce, nejde o prolomení nějaké zásady. Ochrana přírody musí vnímat tlaky a potřeby společnosti – samozřejmě pokud tím nepopírá sama sebe. A já mám pocit, že v tomto případě to popření sama sebe nebylo.

Už když jsem dělal náměstka ministra životního prostředí, tak jsem kolikrát přišel s řešeními, která se ne každému líbí. Ale podle mě je nutné hledat řešení, která ochrání to podstatné a cenné a zároveň umožní lidem v daném místě žít. Oni mají samozřejmě pravdu, když říkají, že ochrana přírody nemůže být na jejich úkor. Druhou stránkou ovšem taky je, do jaké míry oni skutečně chtějí využít možností, které jim cenné přírodní okolí nabízí. V žádném případě to ale nemůže být tak, že ochrana přírody bude na cokoli říkat jen: ne, ne, ne. Někaké řešení se najít musí. Projel jsem po Evropě velké množství parků a i místa, která se honosí certifikátem PAN Parks (jde o několik evropských národních parků, které získaly certifikát od WWF za ochranu divočiny – pozn. aut.), dávají prostor lidem, co tam žijí, aby z toho, že mají kvalitní přírodu ve své blízkosti, měli živobytí. Jinak by se proti parku postavili. Vždycky jde o balancování – sladit všechny zájmy je sice složité, ale není to nemožné. ☒

Česká Natura

Jan Stejskal /jan.stejskal@ekolist.cz

Zatímco leckdo už aspoň něco zaslechl o evropské síti chráněných území Natura 2000, o tzv. České Natuře, jež je jakýmsi národním doplňkem oné celoevropské sítě, toho moc nevědí ani mnozí lidé, kteří se ochranou přírody profesně zabývají. Co tedy vlastně „Česká Natura“ je? A proč se ji zatím příliš nedaří prosazovat?

V roce 2001 se státy EU shodly, že by do roku 2010 na svém území rády zastavily ubývání biologické rozmanitosti. Hlavním způsobem, jakým se EU svou přírodní pestrost rozhodla zabezpečit, je vytvoření sítě chráněných území Natura 2000. Celkem by tímto způsobem v Evropě mělo být chráněno víc než tisíc druhů živočichů a rostlin a přes dvě stě typů přírodních stanovišť, jako jsou třeba horské sečené louky. Do terénu kvůli nim vyrazili biologové a snažili se zjistit, kde ohrožené druhy žijí nebo kde se ona vzácná stanoviště nacházejí. Protože je v ČR ovšem vedle stanovišť, která jsou cenná z celoevropského hlediska, i spousta jiných typů lokalit, jež mají národní, případně regionální význam, využili čeští ochranáři mapování pro „evropskou“ Naturu k tomu, aby zhodnotili, zda jsou typy míst cenné z národního hlediska dostatečně zabezpečeny současnými maloplošnými

zvláště chráněnými územími. A zjistili, že nejsou.

Mezi místy, která se ukázala být nedostatečně chráněna, se objevují například různé typy suchých trávníků nebo některé štěrkové náplavy. Pro každý kraj proto pracovníci Agentury ochrany a přírody ČR (AOPK) dali dohromady seznam lokalit, které stojí za to kvůli jejich přírodním hodnotám chránit, a přitom v současnosti nejsou na území žádného národního parku, ani chráněné krajinné oblasti, ani Natury 2000. Pro každý kraj bylo následně různými odborníky i zástupci krajských úřadů vybráno maximálně 30 nejzajímavějších lokalit. Hned v sedmi ze třinácti krajů ale žádná místa stranou zůstat nemusela, protože jich ani víc než 30 nebylo (nejmíň jich bylo v Karlovarském kraji – devět). Naopak ve Středočeském a v Ústeckém kraji se nedostalo na minimálně 50 míst, a to bylo ještě ve Středočeském kraji velkoryse vybráno 43 lokalit. Celkem bylo z 505 návrhů na doplnění sítě maloplošných chráněných území schváleno krajskými odborníky a úředníky 350 míst. Najdou se mezi nimi unikáty nepřiliš známé, jako jsou dejme tomu prameniště u středočeských Milčic, ale i končiny hodně populární, například severočeský kopec Tlustec.

Ačkoli byl ale celý projekt Česká Natura dokončen už před třemi lety, dosud nebyla vyhlášena skoro žádná chráněná území, jež v něm byla navržena. Už loni před volbami na to ostatně upozornila například Strana zelených v Královéhradeckém kraji. „Bohužel se jed-

ná pouze o vysoce odborné doporučení a v rámci našeho kraje nebylo dosud pro ochranu těchto významných lokalit uděláno vůbec nic,“ uváděli zelení ve svém loňském královéhradeckém programu. Kritický k tomu, že úřady nová chráněná území nevyhlašují, je třeba i mapovatel v oblasti severních Čech Richard Višňák.

Naopak Alena Vydrová z AOPK, hlavní kordinátorka České Natury, má pro „nečinnost“ krajských úřadů pochopení. „Je to určitě tím, že krajské úřady teď mají strašně práce s vyhlásováním evropsky významných lokalit Natury 2000 a na Českou Naturu už jim nezbývá čas,“ říká a dodává, že na vyhlásování České Natury by mohlo dojít až po dokončení té „evropské“. Podobně celou věc hodnotí i Jan Horník, jenž mapoval lokality na Královéhradecku: „Krajské úřady jsou teď zatíženy agendou evropské Natury 2000, se kterou je spojeno strašně moc vyjednávání s vlastníky, příprava plánů péče atd. Rozhodně si nemyslím, že to, že se nic neděje, je liknavostí úředníků, kteří se na něco vykašlali.“ Momentálně tak výsledky České Natury slouží krajům především k tomu, aby věděly, kde se nacházejí cenná území, a daly pozor, aby nebyla znehodnocena.

Přestože byla Česká Natura dokončena už před třemi lety, přece jen nedávno došlo k důležité změně, která s tímto projektem souvisí. Na začátku letošního května totiž AOPK zveřejnila volně přístupný přehled všech přibližně pěti set lokalit (tedy i těch, které nakonec nebyly krajskými kolokvii schváleny). Na adrese <http://www.env.cz/www/vav.nsf/index.html> najdete nejen jejich zaměření na mapě, ale i další údaje, například které cenné rostliny v daném místě rostou. Starat se o místa vybraná do České Natury tak teď snadněji můžou nejen úředníci, ale vlastně kdokoli. ☒

Pohled na Vltavu z výhledky Máj nedaleko Třebenic. Kaňon Vltavy právě v této oblasti byl mezi kandidáty na nové chráněné území. Nakonec byl ale z České Natury vyřazen. foto: Vojtěch Pavelčík / <http://vltava.logout.cz>

Obchod s výrobky z tuleňů zakázán...

Duben

23. 4.

Ministři zemědělství a rybolovu EU v Lucemburku souhlasili se zásadním omezením lovu žraloků, které před nedávnem navrhl Evropská komise. Počet žraloků v mořích od poloviny 80. let minulého století rapidně klesá s rostoucí potávkou po žraločím mase na asijských trzích.

Britský ministr pro energetiku a klimatickou změnu Ed Miliband oznámil, že od roku 2025 budou muset být všechny emise CO₂ z nových uhelných elektráren ukládány pod zem (technologie CCS). Do roku 2025 stačí, aby CCS fungovala na čtvrtině kapacity z nových uhelných elektráren. Británie se tak stala první zemí, která novou technologii zavádí povinně.

V ekosystému, který je téměř dva miliony let izolován pod antarktickým ledovcem, je život.

Europoslanci na začátku května schválili zákaz obchodování s výrobky z tuleňů v celé EU od roku 2010. Zákaz se týká i jejich dovozu do unie. Výjimku Evropský parlament povolil jen pro produkty z tuleňů, které tradičním způsobem kvůli obživě ulovili inuitské a jiné domorodé komunity. Návrh má pomoci chránit zvířata, která bývají často krutě zabijena, například stahována zaživa z kůže. Rozhodnutí poslanců budou ještě muset potvrdit ministři členských států na jedné z následujících rad EU.

foto mláděte tuleně kuželozubého: Andreas Trepte / Wikimedia Commons / zveřejněno pod licencí <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/>

Mikroorganismy tam přežívají bez přístupu světla a kyslíku. Energii pro svůj život čerpají ze síry a železa, napsal server ScienceNow.org.

24. 4.

Tuzemské podniky zapojené do evropského systému emisního obchodování (EU ETS) loni vypustily do ovzduší 80,4 milionu tun oxidu uhličitého (CO₂), tedy o 8,5% méně než v roce 2007. Česká republika dostala v rámci Národního alokačního plánu pro rok 2008 povolenky na 85,8 milionu tun, povolenky na ušetřených 5,4 milionu tun emisi můžou firmy prodat.

Farmáři v některých částech Evropy budou za předem stanovených podmínek moci nechat na svých polích uhynulá domácí zvířata – aby mohli nakrmit hladovějící supy. Změnu zákona odhlasovali europoslanci, které k tomuto kroku přiměla zpráva, že hladoví supi, kteří nejčastěji žijí ve Španělsku, podnikají za potravou dlouhé cesty, a jeden byl dokonce před časem spatřen v Bruselu na autobusové zastávce.

Světový fond na ochranu přírody (WWF) a organizace Pacific Environment se dohodly s konsorciem Sachalin Energy (tvoří ho hlavně firmy Shell a Gazprom) na omezení podmořských seizmických průzkumů, které měly proběhnout

v roce 2009. Chtějí tím vyjít vstříc kriticky ohroženým plejtvákovcům šedým, aby se mohli v mělkých vodách v okolí ostrova v klidu nasytit, uvedla BBC.

27. 4.

Celkem 18 obcí v blízkosti šesti lokalit, navržených pro hlubinné úložiště jaderného odpadu v ČR, schválilo výzvu proti dosavadnímu postupu státu. Rozešlou ji ministerstvům, krajům a vládě. Obce podle nich nejsou už šestým rokem, co se o úložišti jedná, rovnocennými partnery a odmítají diktát státních orgánů, uvedli starostové.

29. 4.

Nejvýznamnějším loňským objevem jeskyňářů v ČR se stal nález 1,5 kilometru dlouhého Šošůveckého koridoru v Amatérské jeskyni v Moravském krasu. Je to nejdelší podzemní chodba nalezená za uplynulých 20 let ve střední Evropě. Její objev považují vědci za senzaci. ČTK to řekl speleolog Zdeněk Motýčka.

Takzvaný Severní spoj, který napojí ostravské obvody Poruba, Třebovice a Martinov na dálnici D47 a centrum města, má zcela minout přírodní památku Turkov. Ostravští zastupitelé schválili změnu územního plánu, kterou nová trasa obcházející Turkov vyžaduje.

Květen

2. 5.

Na horním toku Vltavy v šumavském národním parku začala platit nová zpřísněná pravidla pro vodáky. Na řeku se smějí vydat, když hladina dosáhne nejméně 50 centimetrů. Pokud ale nedosahuje 61 centimetrů, musí se zaregistrovat a zaplatit stokorunový poplatek.

Evropští plazi a obojživelníci ohroženi...

Takřka pětina evropských plazů a přibližně čtvrtina obojživelníků se řadí mezi ohrožené druhy. Stojí to ve studii, kterou pro Evropskou komisi zpracoval Mezinárodní svaz na ochranu přírody (IUCN). Podle zprávy, jež byla zveřejněna v druhé půlce května, se snižuje množství jedinců u víc než poloviny evropských obojživelníků (59%) a 42% plazů. Tyto skupiny jsou tak prý ohroženy víc než evropští savci či ptáci. Celkem je Evropa domovem 151 druhů plazů a 85 druhů obojživelníků, řada z nich přitom nežije nikde jinde na světě. Na snímku je jeden z nejrozšířenějších evropských obojživelníků, skokan hnědý. V ČR žije v podstatě na celém území republiky, podle českých biologů je ovšem v poslední době jedním z nejrychleji ubývajících druhů.

foto: Christoph Leeb / Wikimedia Commons / zveřejněno pod licencí GNU Free Documentation License, viz <http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html>

ra Nová Čína. Asi dvoucentimetroví zelení tvorové s černými pruhy se v počtu 3000 jedinců na metr čtvereční sunou krajinou a zůstává za nimi pouze hnědá zem. Čínské úřady o invazi hovoří jako o největší katastrofě minulých třech desetiletí.

9. 5.

Takzvaná Stockholmská konvence OSN o nebezpečných chemikáliích, na jejímž seznamu bylo dosud 12 zakázaných látek, se rozšíří o dalších devět. Mezi nově zakázanými substance-mi jsou mimo jiné pesticidy a zpomalovače hoření. Na rozšíření seznamu se dohodli účastníci ženevské vládní konference, kterou pořádal Program OSN pro životní prostředí.

11. 5.

Policie zastavila vyšetřování bývalého ředitele Podkrušňohorského zooparku v Chomutově

a poslance za Stranu zelených Přemysla Rabase. Trestní oznámení na neznámého pachatele v souvislosti s hospodařením zooparku podala současná ředitelka Iveta Rabasová. Radní Rabase odvolali loni v dubnu.

12. 5.

Bývalý premiér Miloš Zeman se postavil do čela odpůrců současné Správy národního parku Šumava a prohlásil, že by národní park měl být zrušen.

14. 5.

V belgickém Gentu byl zaveden jednou týdně pravidelný den bez masa, kdy si budou městští radní a státní úředníci objednávat pouze vegetariánská jídla. Město tím hodlá upozornit na neblahé účinky chovu dobytka na životní prostředí.

19. 5.

Novým ministrem životního prostředí na Slovensku se stal dosavadní státní tajemník ministerstva zemědělství Viliam Turský. Tento politik jmenovaný Slovenskou národní stranou nahradil v čele ministerstva odvolaného Jána Chrbeta, kterého premiér Robert Fico sesadil kvůli spornému prodeji emisních povolenek na oxid uhličitý.

Vědci zjistili ve 47 milionů let staré zkamenělině zvířete jednoho z předků opic, který je zřejmě dosud chybějícím článkem ve vývoji k člověku. Mimořádně zachovalá fosilie pojmenovaná Ida byla nalezena v lomu Messel u Darmstadtu a poskytla podle odborníků průlomové informace o vývojové linii savců k opicím, lidopům a lidem. Vědci své závěry o nálezu představili v odborném časopise PLoS ONE.

22. 5.

Austrálie zařadila na seznam ohrožených druhů takzvaného tasamánského čerta – prskající vačnatou šelmu, jejíž populace v přírodě decimuje rakovina. Oznámila to agentura AP.

(ětk, domi, hch, jst, mm, tasr)

Za smutnými osudy goril stojí lidé

Jana Jirátová / jana.jiratova@rozhlas.cz

„Tak trochu jiná reality show“ Odhalení, v níž o přízeň diváků a posluchačů „soutěžila“ rodina goril nížinných z pražské zoo, se od svého počátku snažila nejen pobavit a nabídnout informace o chování goril, ale také přispět k jejich ochraně. Díky prodeji předmětů s logem projektu se finanční podpory dočkala například záchranná stanice v kamerunském Limbe. A právě tam se vypravil tým projektu Odhalení v dubnu letošního roku. Účelem cesty bylo uskutečnit z této stanice unikátní internetový přenos, zdokumentovat gorily, které ještě žijí ve volné přírodě, a zároveň přímo na místě přispět k ochraně ohrožených druhů. Ze záchranné stanice v Limbe přináší reportáž Jana Jirátová, koordinátorka afrických aktivit projektu.

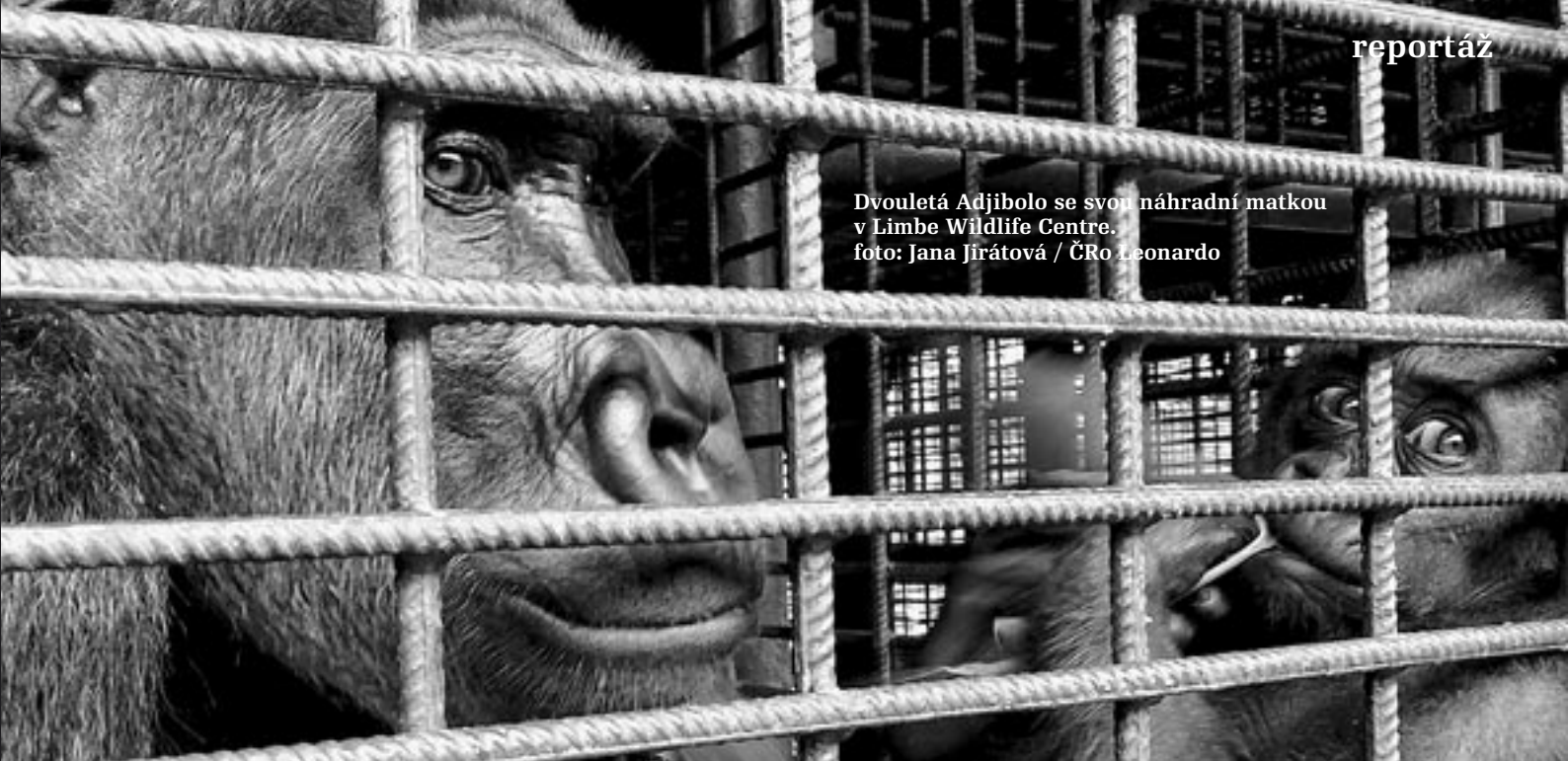
Adjibolo je téměř dvouletá gorila nížinná. Její příběh označuje manažerka stanice Simone de Vries za ukázkový. „Všechna mláďata, která se k nám dostanou, potká téměř stejný osud. Pytláci vyvraždí jejich rodiny pro maso a malé sirotky se pak snaží prodat na trhu jako domácí mazlíčky,“ vysvětluje. Pokud mají malé gorily štěstí a zahlédne je někdo z ochranářů, skončí jejich příběh relativně dobře – najdou nové útočiště v některé ze záchranných stanic. Lovci a pytláci představují spolu s ničením tropických deštných pralesů a nemocemi největší nebezpečí pro přežití goril. Proti nim stojí různé skupiny profesionálních i dobrovolných ochránců přírody, kteří se snaží bránit nekontrolovanému lovu, odchytu divokých zvířat a obchodu s jejich masem. Zabavená a zachráněná zvířata, zvláště mláďata, je ovšem nutné někam umístit, pečovat o ně a snažit se je připravit pro případný návrat do přírody. Za tímto účelem vznikají záchranné stanice, které slouží k ochraně zvířat na mnoha místech afrického kontinentu.

Nejvzácnější gorila

Limbe Wildlife Centre (LWC) – zařízení specializované na ochranu primátů

tů – se nachází v západním Kamerunu, na okraji přímořského městečka Limbe. Vzniklo v roce 1994 zásluhou kamerunského ministerstva životního prostředí a nevládní organizace Pandrillus na místě tehdejší Limbe Zoo. Jak říká Felix Lankester, předchozí manažer stanice, hlavním motivem přestavby zařízení bylo zkvalitnění tehdejších prostor. „Zoo byla ve velmi špatném stavu. Klece byly malé a nevyhovující pro chov zvířat. Organizace Pandrillus Foundation se proto rozhodla renovovat zoologickou zahradu, přetvořit ji na záchrannou stanici a pomáhat tak těm zvířatům, která by byla jinak bez domova. Dnes fungujeme hlavně jako specializované zařízení pro primáty, které ohrožil *bushmeat trade* (obchod s masem) nebo jiné působení člověka v pralese, například těžba dřeva. Zhruba každý měsíc máme nový přírůstek – gorily, šimpanze, paviany ... Zkrátka jedince, jejichž rodiny byly upytlaceny a zabity pro maso.“ V době naší návštěvy žilo v záchranné stanici téměř 200 primátů, z toho 15 goril. Z původně jedné velké skupiny byli zaměstnanci LWC nuceni vytvořit dvě gorilí rodiny – velkou jedenáctičlennou skupinu pod vedením stříbrohrbetého samce Chelly a čtyřčlennou skupinu zatím ještě černohrbetého samce Arna,

který ve výběhu s Chellou vyvolával šarvátky a usiloval o vůdčí postavení. Kromě jedné samice jsou všechny gorily z poddruhu gorila nížinná (*Gorilla gorilla gorilla*). Nyango – gorila nigerijská (*Gorilla gorilla diehli*) – je opravdovou místní raritou. „Nyango je nejstarší gorilou v LWC,“ začíná vyprávět její příběh ošetřovatel Bama. „Jako malé mládě si ji koupil americký misionář, který ji zhruba tři roky považoval za člena své rodiny. Ovšem poté, co odrostla, se ji rozhodl zbavit – daroval ji do LWC.“ Tato událost se odehrála právě v onom zlomovém roce 1994. „V LWC tou dobou ještě nebylo žádné odpovídající zázemí pro zvířata, kam bychom mohli Nyango umístit,“ pokračuje Bama, „a navíc, jak byla Nyango zvyklá na lidskou společnost, vůbec se nepovažovala za gorilu a nechtěla být za žádnou cenu v kleci. Volně se pohybovala po záchranné stanici a doprovázela zaměstnance a příchozí návštěvníky.“ Během té doby si Nyango poranila oko, na které později oslepla. Při veterinárním zákroku jí byly odebrány vzorky tkáně a výsledky DNA analýz potvrdily předchozí spekulace o původu samice. Nyango je nejvzácnější gorilou v LWC, dokonce je jediným zástupcem svého poddruhu chovaným v zajetí. Ve volné

Dvouletá Adjibolo se svou náhradní matkou v Limbe Wildlife Centre.
foto: Jana Jirátová / ČRo Leonardo

V Africe pomáhá i Odhalení

Na ochraně goril a vzdělávání afrických dětí se podílí rovněž projekt Odhalení Českého rozhlasu. Díky prodeji předmětů s logem projektu, DVD a CD už rozhlas několikrát finančně podpořil záchrannou stanici v Limbe, se kterou později rozvinul společný projekt – kamerunským dětem dovezl anglickou

přírodě zbývá goril nigerijských posledních zhruba 300, což je řadí mezi kriticky ohrožené lidoopy.

Nadějí je vzdělávání

Přestože jsou gorily ohrožené, jejich ochrana není v Africe vůbec jednoduchá. „Lehko se říká: nelovte zvířata z buše, ale když trpíte hladem, těžko to muto požadavku vyhovíte. Zvlášť v zemích západní Afriky, kde některé domorodé komunity používají maso goril jako zdroj proteinů,“ vysvětluje primatoložka Klára Judita Petrželková. Toto je teorie, v praxi jde zkrátka o to, že gorilí maso je pro Afričany opravdovou delikatesou. Jedinou šancí, jak zabránit neustálému pojidání gorilího masa, je informovat domorodé obyvatele o důležitosti goril v přírodě a o rizicích, která z konzumace „divokého masa“ plynou. I proto mají záchranné stanice kromě péče o ohrožená zvířata ještě další cíl – snaží se vzdělávat místní obyvatele. „Musíme Kameruncům vysvětlit, že lidoopi jsou bytosti, které přemýšlejí, mají emoce jako my, že se i gorily mohou smát stejně jako být smutné. Musíme jim ukázat, že lidoopi jsou vlastně „skoro lidé“ a donutit tak Afričany cítit se provinile, když je pojídají. Gorila není jen tak nějaké malé kuře, je to něco většího. Musíme Kamerunce naučit, aby byli na gorily pyšní a uvědomili si, že ta zvířata jsou jejich bohatstvím,“ přesvědčuje mě dokumentaristka Nicky Lankester, která natáčela několik měsíců s domorodými lovci.

a francouzskou knížku gorilích pohádek, kterou zástupci rozhlasu společně s LWC zdarma distribuovali do afrických škol. Kromě toho Odhalení přispělo na vzdělávací projekt pro obyvatele pralesních vesnic na severu kamerunské biosférické rezervace Dja. Během poslední návštěvy Kamerunu navázal projekt Českého rozhlasu spolupráci s kamerunským státním rozhlasem, který bude vysílat francouzské gorilí pohádky natočené režisérem Janem Jiráňem. Celosvětové snahy o ochranu goril letos doslova vrcholí. Program OSN pro životní prostředí (UNEP), Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (Bonnská úmluva, CMS), Společenství pro přežití lidoopů (UNEP/UNESCO Great Ape Survival Partnership, GRASP) a Světová asociace zoologických zahrad a akvárií (WAZA) vyhlásily letošní rok Rokem gorily. I vy můžete přispět na některý z ochrannářských projektů. Stačí si například koupit jakýkoliv produkt z nabídky Českého rozhlasu na www.rozhlas.cz/odhaleni nebo přispět na sbírkové konto, č. ú. 555 555 552/0800.

to gorila neudělá. Ona taková není. Je přátelská k lidem.“ Jen co se vzájemně otkáme, otevřeně se děti ptám: „Viděli jste někdy gorilu na talíři?“ Jejich odpověď mě trochu zaskočí: „Ano ... U nás ve vesnici je lidé často jedí. Když to vidím, cítím se strašně, protože gorily jsou ohrožené. Musíme je chránit. Musíme chránit lesy, kde žijí, jinak všechny umřou.“ Zdá se, že mladá generace je nadějí Kamerunu, začíná totiž problém konečně chápat. „Oni už vědí, že to, co tady mají a co mohou ukázat světu, jsou právě lidoopi. A když je ztratí, nebudou mít nic,“ potvrzuje dokumentaristka Nicky Lankester.

Autorka pracuje jako redaktorka ČRo Leonardo a koordinátorka afrických aktivit projektu Odhalení.

Zelení úředníci se zbytkem vzpurné duše

aneb Osud environmentálních hnutí v České republice

Bohuslav Binka / binka@fss.muni.cz

V letošním roce si kromě vzpomínek na kolaps tuzemského komunismu připomeneme i dvacet let soužití svobodné české společnosti s environmentálním hnutím. Proměnili se čeští zelení v průběhu zmíněných dvou dekád, a pokud ano jak? Patří současní environmentální aktivisté spíš k dogmaticky zatvrzelým extremistům ohrožujícím naši svobodu, nebo k odvážným kritikům nadále neudržitelných rysů vývoje moderní společnosti? Byli a jsou čeští zelení radikální? O tom všem pojednává následující text.

Začít však musíme poněkud smutným konstatováním: chceme-li se o českém environmentalismu něco dozvědět, nemá smysl číst ani bilanční texty environmentalistů, ani kritické texty jejich anti-environmentálních odpůrců. Oběma skupinám totiž, ačkoliv jsou slyšet velmi hlasitě, o popis skutečného stavu environmentálního hnutí příliš nejde. Příslušníkům zeleného hnutí brání v realistickém pohledu jazyk grantových formulářů a PR agentur, který někdy mezi lety 2000–2005 přijali a v kterém se chyby, omyly či neúspěchy raději nepřiznávají, zatímco čeští anti-environmentalisté jsou svým bojem proti zeleným idejím zahlceni natolik, že ztratili schopnost rozlišovat mezi vlastní představou „zlého“ environmentálního hnutí a reálně existujícími zelenými. Nahlédneme tedy místo do článků zaujatých pro či proti přímo do světa zelených myšlenek, ideálů a akcí. Nejprve však musíme udělat důležitou odbočku a zastavit se u důležitých pojmů spojovaných s českým zeleným hnutím.

Environmentalismus, či ekologismus?

Už od počátku 90. let minulého století jsou v českém prostředí pojmy ekologický, environmentální, zelený a ochranářský chápány jako víceméně synonymní. Takový přístup však znesnadňuje pochopení významných hraničních li-

ní uvnitř českého environmentalismu, a navíc ztěžuje i diskusi mezi představiteli jednotlivých environmentálních proudů. Pokusme se proto najít měřítko odhalující typologické odlišnosti uvnitř současného českého environmentálního hnutí. Jako výchozí bod k prvním dělicím kritériu využijme studii Andrewa Dobsona *Green Political Thought* z roku 1995.

Dobson začíná svůj text kritikou autorů, kteří termín environmentální pojímají v širokém slova smyslu, tzn. jsou přesvědčeni, že zahrnuje všechny přírodní příznivé postoje a myšlenkové směry, eventuálně označuje jeden pól plynulé škály konformní x radikální zelení. Podle Dobsona takové pojetí úplně ignoruje dosavadní vývoj zeleného myšlení. To se totiž nejpozději na počátku 70. let rozdělilo na směr, který přináší novou politickou ideologii či filozofii, a na směr, který chce zelenou tematiku pouze zohlednit v ideologiích stávajících (socialismus, konzervatismus, liberalismus či v jiné dimenzi anarchismus, křesťanství, nacionalismus).

Nová „zelená“ politická či filosofická ideologie, kterou Andrew Dobson označuje výrazem *ekologismus*, přináší radikální proměnu vidění světa i politiky a napadá mnohé z faktických i hodnotových předpokladů všech dosud dominantních ideologií. Proto je v principu nemožné zastávat ekologisticky-socia-

listické, ekologisticky-liberální či ekologisticky-konzervativní postoje.

Environmentalismus je pak, v zásadním slova smyslu, protikladem ekologismu, protože environmentální postoj je slučitelný s jakoukoliv dosavadní ideologií. V názorné zkratce Andrew Dobson píše, že každý, kdo třídí odpad, kupuje automobily s nízkou spotřebou či usiluje o marxistickou revoluci se zeleným nádechem, je environmentalista, ovšem pouze ten, kdo je přesvědčen o tom, že dosavadní dominantní ideologie přestávají lidskou společnost orientovat správným směrem, může být ekologistou.

Nutným důsledkem právě popsaného postoje je přesvědčení, že zatímco environmentalismus můžeme sloučit s ekonomickým liberalismem či radikálním socialismem, nelze jej kombinovat s ekologismem. Člověk může být jedním, druhým či ani jedním, ovšem nemůže být obojím. Environmentalismus je v tomto pojetí principiálně zeleně-konformním postojem slučitelným s jakoukoliv ideologií vyjma ekologismu.

Dobsonova definice pojmů *ekologické* a *environmentální* nám umožňuje oddělit pokusy o nové pochopení světa a lidské kultury od pouhého přemalování dosavadních ideologií jemně či neostře zeleným nádechem. Environmentalistou může být konzervatívec, anarchist, vyznavač stalinské verze komunismu i přesvědčený neoliberál,

Zatímco v 90. letech minulého století byly přímé akce takřka běžnou součástí činnosti všech hlavních ekologických organizací (na snímku je blokáda Temelína z 90. let), ... foto nahoře: Jiří Neustupa/Ekolist

... dnes se zelení aktivisté proměnili spíš v odborně zdatné lobbisty s profesionálním zázemím (na snímku dole je uprostřed současný programový ředitel Hnutí Duha Vojtěch Kotecký při představování studie o možnostech úspor v obytných domech). foto dole: Martin Mach Ondřej/Ekolist

ekologistou pouze člověk, který nabízí nové, environmentální krizi reflektující koncepty.

Ještě větší zmatení než u pojmů environmentalismus a ekologismus však panuje v pojmech radikalismus, extremismus, dogmatismus. Protože všechny nesou negativní emocionální náboj, bývají často využívány jako záporné nálepky, které umožňují bez dalších argumentů odsoudit (či spíš diskreditovat) názorového oponenta. Vágní a zároveň manipulující využití pojmu extremismus můžeme najít jak u definic využívaných ministerstvem vnitra, tak u některých politologů. V našem článku se pokusíme jejich význam i vzájemnou provázanost přiblížit podrobněji. Kdo je tedy dogmatik, kdo radikál a kdo extremist?

Dogmatismus

Dogmatismus (či jiným výrazem *fundamentalismus*) je takový postoj, který

splňuje tři následující znaky. A. Výběrovou lhostejnost k realitě, přičemž člověk výběrově lhostejný k realitě k sobě připouští pouze ty informace, které jsou v souladu s jeho pojetím a výkladem světa. B. Černobílé vidění světa bez přívlastků, což znamená, že mezi bílým a černým neexistují pro dogmatika žádné smysluplné přechody a mezistupně. C. Přísně oddělené přisuzování kladně a záporně emocionálně laděných slov mezi své soupeřníky a odpůrce. Dogmatik váže ke svým odpůrcům vždy záporné emoce a ke svým soupeřníkům vždy emoce kladné. Ovšem pozor. Takto definovaný dogmatismus (fundamentalismus) můžeme dál rozdělit do dvou podmnožin – na tzv. pasivní a tzv. agresivní dogmatismus. Pasivní dogmatik je přesvědčen o neomylnosti a nezpochybnitelnosti svých myšlenkových schémat, ovšem nemá potřebu tato schémata násilím či manipulací nutit ostatním lidem. Agresivní dogmatik pak v sobě

spojuje jistotu neomylné pravdy s potřebou tuto pravdu prosadit i za cenu násilí či manipulace.

Radikalismus

V českém prostředí je pojem *radikalismus* často chápán jako mírnější forma extremismu. To je ovšem nedorozumění. Radikalismus je vhodné chápat spíš jako míru nesouladu s většinovými názory. V etickém hodnocení názorového postoje přece nejde o to, jak moc jste vzdáleni názorům většinové společnosti, ale v jakém ohledu se od většinového názoru odlišujete. Bojovníci proti otroctví, bojovníci za práva žen či lidé jako George Orwell a Václav Černý zastávali výrazně menšinové názory, a přesto je dnes v žádném případě nepovažujeme za extremisty. Proto je užitečné rozdělit pojem radikality na dvě podmnožiny – na tzv. argumentativní a neargumentativní radikalitu. Argumentativní radi-

Zelená planeta, logo Greenpeace

kálové mají potřebu své (od většinové společnosti odlišné) postoje zdůvodnit a většinou společnost přesvědčují diskusí svých argumentů. Neargumentativní radikálové jsou naopak lidé, kteří chtějí společnost ke svým názorům a postojům přivést jinak než argumentací – nejčastěji násilím či politickou manipulací.

Extremismus

Po definici dvou typů dogmatismu a dvou typů radikality je definice pojmu *extremismus* jednoduchá. Extremista je každý, kdo je agresivním dogmatikem a zároveň neargumentativním radikálem, tedy každý, kdo není schopen korigovat na základě střetu s realitou vlastní názory a přitom na základě mocenského ovládnání chce tyto názory společensky prosadit.

Shrňme si: zeleným radikálem je každý, kdo o environmentálních/ekologických problémech smýšlí výrazně jinak než většinová společnost. Ekologickým radikálem je člověk, který zelenou radikalitu spojuje s názorem, že současné politické ideologie vyžadují rozsáhlou změnu. Environmnetálním/ekologickým extremistou je každý, kdo svět vidí zeleně-dogmaticky a zároveň nechce ostatní o svých názorech přesvědčit argumenty, ale manipulací či násilím.

Dostáváme se k samotné historii českého zeleného hnutí – byli a jsou čeští zelení environmentálním reformisty, nebo radikálními a dogmatickými revolucionáři?

Zlatá devadesátá

Odhlédneme-li od klasických ochrannářských hnutí, ke kterým patřil Český svaz ochránců přírody či Hnutí Brontosaurus, začíná historie svobodného zeleného hnutí v České republice na přelomu 80. a 90. let minulého století. Děti Země i Hnutí Duha vznikají ještě před listopadovou revolucí, čeští Greenpeace pak s přibližně dvouletým zpožděním. Na první pohled jsou si všechna tři „nová“ zelená hnutí velmi podobná. Často využívají metody přímých akcí včetně blokád či happeningů, nebojí se střetu s novou politickou elitou a snaží se upoutat zájem médií. V prvních letech narůstá počet členů (většinou vysokoškolských studentů) všech tří hnutí i schopnost aktivizovat pro své akce velké množství sympatizantů. První i druhou polovinu 90. let charakterizuje v tomto smyslu především významné posilování zelených.

Za podobností metod a obecným posílením se však od samého počátku skrývají zásadní rozdíly. Zatímco Děti

Země a Greenpeace se soustředí téměř výhradně na konkrétní kauzy a úpravu jednotlivých ekonomických a environmentálních parametrů ČR, Hnutí Duha usiluje navíc o zásadní kritiku dosavadního vývoje a proměnu celé moderní společnosti. V tomto smyslu jsou dvě ze tří významných zelených hnutí v České republice od počátku hnutími částečně konformně environmentálními a pouze jedno je radikálně-ekologickým. Ekologisticky zaměřená radikalita Hnutí Duha přináší hned několik významných důsledků. Za prvé se Hnutí Duha jako jediné zelené hnutí v ČR pokusí o zásadní nekomunisticky založenou ideovou kritiku polistopadového vývoje nevztahující se pouze na konkrétní zelené kauzy. Tím do politického prostoru přinese myšlenky, které jako jedny z prvních konkurují poměrně monolitnímu ekonomisticky-neoliberálnímu pohledu na svět. Za druhé pouze Hnutí Duha se v průběhu 90. let dostane na okraj zeleně-ekologického dogmatismu. To se projeví jak autoritářskou strukturou hnutí, tak akcemi, které překračují zákon a ke kterým se hnutí zároveň nepřiznává (billboardový banditismus, přemísťování materiálů u stavenišť JE Temelín). Ovšem období na hraně ekologického dogmatismu trvá i v Hnutí Duha poměrně krátce. Akce překračující zákon se po roce 1994 vytrácejí a mezi lety 2000–2003 mizí i poslední pozůstatky autoritářského vedení hnutí bez voleb a bez odpovědnosti vedoucích představitelů vůči členům.

Druhá polovina 90. let je u všech tří nejvýznamnějších zelených hnutí ČR charakterizována především aktivistickou zralostí. Ani jedno z hnutí nepoužívá skryté překračování zákona jako metodu svého působení. Všechna tři hnutí jsou schopna aktivizovat velké množství příznivců a „síla“ jejich přímých akcí se zvětšuje. U všech tří hnutí roste počet placených zaměstnanců i velikost rozpočtu. Zároveň se však začínají objevovat první rozpory. Z Hnutí Duha kvůli autoritářskému charakteru organizace i jejímu úzce zelenému zaměření odchází lidé organizovaní v brněnské pobočce a zakládají Nesehnutí. Objevují se první třenice mezi vedoucími představiteli Děti Země. Doznívají konflikty uvnitř Greenpeace. Jednota všech tří hnutí se drobí.

Profesionalizace

Po období aktivistické zralosti, ve kterém se základní charakteristiky všech námi zkoumaných hnutí příliš neměnily, nastává na počátku nového tisíciletí období profesionalizace. V této fázi se všechna tři hnutí dále konformizují, přičemž klesá jak míra jejich radikali-

ty, tak i míra aktivismu. Zásadním způsobem se snižuje jak počet, tak síla přímých akcí. Zeleným hnutím se zvyšují rozpočty i počet placených zaměstnanců, ale ztrácejí svůj étos. Nejzřetelněji je míra konformizace a snížení míry ekologismu i radikality vidět u Hnutí Duha. Text prezentující étos Duhy z roku 1993 „Příčinu současné globální krize vidíme ve filosofii neomezeného ekonomického růstu, upachtěné honbě za stále větší spotřebou a v centralizaci společnosti. Přehlcení zbožím i informacemi odvádí pozornost od problémů, na jejichž vyřešení závisí naše další přežití… Nevěříme ve schopnost politických stran překonat dnešní krizi,“ nahradil v roce 2001 text „Hnutí Duha je přesvědčeno, že česká veřejnost může mít zdravější a čistější prostředí, stejně jako naši evropští sousedé. Navrhuje proto řešení ekologických problémů, jež přinesou konkrétní prospěch každému“. Zelená hnutí odborně a profesně posílila, ale ztratila svůj ekologistický náboj (Hnutí Duha, Nesehnutí) či ochotu prosazovat své environmentální přesvědčení bez ohledu na veřejné mínění (Děti Země, Greenpeace).

Agenturizace

Přibližně mezi lety 2003–2005 se profesionalizace jednotlivých zelených hnutí mění v proces, který představuje poslední fázi environmentální konformity – můžeme ho nazvat agenturizací. Hnutí, která byla na počátku 90. let ryze aktivistická, na konci 90. let aktivisticky-profesionální a ještě později profesionální, se proměňují v odborně zdatné lobbistické agentury s profesionálním zázemím a velmi nízkou mírou aktivismu. Přímé akce jsou nahrazeny studiemi a kritika moderní společnosti jako celku je vystřídána snahou o milimetrové posuny jednotlivých parametrů systému. O akcích typu blokáda JE Temelín či blokáda kácení stromů v Národním parku Šumava se neuvažuje. Kritiku moderní společnosti nahradily dílčí studie pro ministerstvo životního prostředí.

Vývoj českých zelených hnutí tedy usvědčuje současně české anti-environmentalisty z omylu zásadního významu. Píše-li Ivan Brezina či Václav Klaus o zelených dneška jako o extremistech a náboženských fanaticích, mýlí se takřka absolutně. Nejenže čeští zelení extremisty nikdy nebyli, ale směr jejich vývoje jde právě opačným směrem. Namísto argumentovaných radikálních postojů (ekologistického i environmentálního typu) zastávají čím dál tím častěji konformně-agenturní postoje moderních lobbistů. Nejsou radikální moc, jsou radikální příliš, příliš málo.

Zelené vidění zelených

Závěry našeho historického zkoumání ostatně potvrzují i dojmy, které z vývoje svých hnutí vyjádřili samotní zelení aktivisté. Víc než 60 náhodně vybraných současných i minulých členů Hnutí Duha a Nesehnutí jsem požádal o popsání jejich vnímání vývoje hnutí, ve kterém působí či působili, z hlediska několika charakteristik. Stručná prezentace výsledků této části výzkumu vypadá následovně:

Jak příslušníci Hnutí Duha, tak příslušníci Nesehnutí se domnívají, že aktivismus (tedy poměr aktivistů/placených zaměstnanců) jejich organizací v čase klesá. Tento pokles byl podle nich mírnější v letech 1989–1999 (Hnutí Duha) a 1997–1999 (Nesehnutí) a intenzivnější v letech 2000–2008 (Hnutí Duha i Nesehnutí).

Podle příslušníků obou hnutí od roku 2000 prudce klesá počet přímých akcí, které jejich organizace pořádají, mírně stoupá počet aktivit spojených se vzděláváním, lobbíngem a odbornou prací a výrazně stoupá počet aktivit obrácených pouze k chodu organizace samotné.

Podle příslušníků obou hnutí konstantní rychlostí stoupá finanční síla jejich organizací.

Podle příslušníků Hnutí Duha v letech 1989–1999 klesala radikalita jejich organizace spíš rychleji a tento rychlý pokles se v letech 2000–2008 částečně pozastavil. Podle příslušníků Nesehnutí

Zelená planeta, logo Greenpeace

Zelená planeta, logo Greenpeace

Obsahová analýza textů

Součástí výzkumu zelených hnutí byla i obsahová analýza dogmatismu ve vybraných textech Hnutí Duha a Nesehnutí a jejich porovnání s texty prokazatelně extremistického hnutí Národní odpor. Z celkového počtu 2324 článků umístěných na www stránkách všech tří zkoumaných organizací bylo metodou náhodného výběru identifikováno 30 textů hnutí Národní odpor, 20 textů Nesehnutí a 20 textů Hnutí Duha. Všechny vybrané texty jsme pak podrobili analýze četnosti zásahů tzv. *jistotnou modalitou*, *voluntativní modalitou* a *pejorativností*. O co jde? Zjednodušeně řečeno, v každém textu jsou používány různé gramatické struktury (v širokém slova smyslu), které mají působit na čtenáře. Jako příklad tzv. *jistotné modality* můžeme uvést obraty jako „nikdo jistě nepochybuje, že“, „všichni dobře víme, že“, „je absolutně jasné, že“ či „každý rozumný člověk nepochybuje, že“; jako příklad tzv. *voluntativní*

se radikalita jejich hnutí vyvíjela odlišně – pomalu klesala v letech 1997–1999 a rychle v letech 2000–2008.

Podle příslušníků Hnutí Duha míra demokracičnosti organizace (možnosti volit vedení organizace, možnosti ovlivňovat rozhodnutí přijímaná vedoucími představiteli) v letech 1989–1999 mírně klesala a v letech 2000–2008 prudce stoupala. Podle představitelů Nesehnutí zůstávala míra demokratičnosti této organizace v letech 1997–1999 stejná, v letech 2000–2008 pak velmi mírně klesala.

Podle příslušníků Hnutí Duha míra sporů o charakter organizace v letech 1989–1999 prudce rostla, zatímco v letech 2000–2008 mírně klesala. Podle příslušníků Nesehnutí míra sporů o charakter organizace zůstávala v celém sledovaném období (1997–2008) konstantní.

Konstantní pak podle členů Hnutí Duha i Nesehnutí zůstávaly rovněž spory tématické, a to po celou dobu sledovaného období pro obě organizace.

Podle členů Hnutí Duha i Nesehnutí v průběhu času narůstala míra kooperace se státní mocí, a to zrychlujícím se tempem.

Jak vyplývá ze zjištěných údajů, je vnímání příslušníků Hnutí Duha i Nesehnutí v silné shodě s námi zmapovanou historií obou hnutí a částečně potvrzuje některé námi uvedené interpretace.

Strukturované rozhovory, vedené s jinak definovanou i vyhledávanou skupinou respondentů, pak zjištění uvedená

výše ve většině bodů potvrzují. Významní členové obou organizací v rozhovorech potvrzují úbytek radikality, vysoký nárůst aktivit směrem dovnitř hnutí i stále užší kooperaci se státní mocí. Strukturované rozhovory mi zároveň umožnily definovat velmi specifickou skupinu existující uvnitř obou hnutí. Zdá se, že ta část vedoucích představitelů, která byla aktivní už v průběhu 90. let, snížení míry radikality ani tendenci k „agenturní“ profesionalizaci nevitá a ráda by proti těmto tendencím působila. Neví však, jak na to, a charakterizuje ji jistá rozpolcenost vyznáváných názorů (radikálních) a faktických aktivit (konformních) v oblasti ochrany přírody. Ani radikálové už jaksi neumějí být radikální v čínech.

Nezbývá než zopakovat – jak vyplývá z obou využitých výzkumných postupů, nelze v současnosti ani Hnutí Duha, ani Nesehnutí považovat za extremistické, a dokonce ani za radikální organizace (o Dětech Země, Arnice či Greenpeace nemluvě). Zelená hnutí procházejí procesem právě opačným – snížením radikality a agenturní profesionalizací. A to je pro občanskou společnost i přírodu spíš špatná než dobrá zpráva. ☒

Autor přednáší na katedře humanitní environmentalistiky FSS MU v Brně.

Zelená planeta, logo Greenpeace

Zelená planeta, logo Greenpeace

Zelená planeta, logo Greenpeace

Zelená planeta, logo Greenpeace

sehnutí činila 0,684 v případě jistotné modality, 0,895 v případě voluntativní modality a 0,421 v případě pejorativnosti. Ještě nižších čísel dosahují texty Hnutí Duha, a to 0,4 v případě jistotné modality, 0,663 v případě voluntativní modality a 0 v případě pejorativnosti textů. Jak vyplývá z uvedených výsledků, mezi mírou dogmaticčnosti textů hnutí Národní odpor a textů dvou zelených organizací existuje zásadní rozdíl a jen stěží můžeme současné environmentalisty považovat za dogmatické, či dokonce extremistické autory. Pro zajímavost jsem stejnému typu analýzy podrobil i „zeleně“ laděné texty prominentního anti-environmentalisty Václava Klause. Výsledky? Počet zásahů jistotné modality dosahuje 2,2, voluntativní modality 1,7 a pejorativnosti 0. To konkrétně znamená, že prominentní český antienviromentalista Václav Klaus má mentalitou svých textů k extremistům mnohem bliž než jím kritizovaní zelení. A to je jistě zajímavý výsledek.

Bikeři a ochrana přírody v USA

Hanka Hermová / hanka.hermova@cemba.cz

Letos na jaře jsem se v rámci své práce v České mountainbikové asociaci vydala do Spojených států na stáž u International Mountain Bicycling Association (IMBA), naší sesterské, ale mnohem větší, starší a zkušenější organizace terénních cyklistů. Chtěla jsem přímo v praxi vidět, jak tato organizace pracuje v oblasti ochrany přírody a krajiny i s jakými problémy se potýká. Zároveň se mi poštěstilo zúčastnit se společně se zaměstnanci IMBA amerického Národního cyklistického summitu, který se konal zrovna v době mé stáže.

Na stáži v IMBA mě zajímaly především záležitosti, jimiž se zabývám i ve své práci v České republice. Tedy moderní přístupy k rekreačnímu využívání přírodních území a politika ochrany přírody a krajiny ve vztahu k terénní cyklistice. Přestože jsou český a americký právní systém odlišný, často řešíme velmi podobné problémy – a zejména předsudky – týkající se přístupu cyklistů do krajiny. Na jednu stranu jsou Američané mnohem dál, například ve vědeckých poznatcích o vlivech rekreačního užívání na přírodu nebo ve zkušenostech s řízením návštěvnosti chráněných území. Na druhou stranu se však reálně potýkají s mnohem přísnějšími, až absurdními omezeními pohybu cyklistů v krajině. Organizace IMBA momentálně vede těžký boj s tím, že se po celé zemi uzavírají cyklistům z důvodu ochrany přírody cesty v rozsáhlých oblastech. Mnohým lidem kvůli tomu citelně ubývá možností, kde jezdit, a zároveň velmi těžce nesou to, že přicházejí o své oblíbené trasy.

Největší obavy vzbuzuje vyhlašování chráněných oblastí v režimu Wilderness (Divočina), protože v těchto územích je jízda na kole zákonem zakázána. Až donedávna Wilderness znamenaly pro cyklisty takovou hrozbu, protože jejich vzniku předchází poměrně náročný a zdoluhavý proces a vyhlášení nakonec musí posvětit samotný Kongres. Avšak teď kvůli průlomovému precedentu ze státu Montana mohou nastat situace, že i v územích, která jsou teprve navržena pro vyhlášení Wilderness, bude platit stejně přísný režim jako v řádně vyhlášených oblastech. Je přitom nutné říci, že se v případě Wilderness nejedná o malé, intenzivně navštěvované oblasti s atraktivní přírodou, ale o rozsáhlé, liduprázdné oblasti, kde jsou však překvapivě povoleny jiné činnosti, například lov zvěře. Nesmět se projet na kole po cestách v krajině je smutné. I v okolí coloradského Boulderu, v němž sídlí centrála organizace IMBA, cyklisté běžně na

přírodní cesty v okolí města nesmějí. Paradoxně přesto, že jinak je Boulder považován Američany téměř za cyklistický ráj díky naprosto abnormálnímu počtu cyklostezek, cyklopruhů a lidí každodenně dojíždějících do práce a do školy na kole. Zatímco po městě se cyklisté běžně prohánějí nejen po cyklostezkách, ale i po silnicích a chodnících a nikdo s tím nemá problém, za městem cyklisté smějí jen na vyhrazené stezky, a na některé z nich dokonce jen některé dny v týdnu. Navíc většina z těchto přírodě blízkých stezek vznikla díky mnohaleté iniciativě a vytrvalosti několika cyklistických aktivistů.

Cyklistický summit

Zrovna v době mého pobytu na stáži se ve Washingtonu D.C. konal americký Národní cyklistický summit, na který se každoročně sjedou špičkoví profesionálové, podnikatelé i aktivisté pracující na poli cyklistiky v celých

Spojených státech a společně lobbuji u svých politických zástupců za to, aby se v USA cyklistice dostalo odpovídajícího uznání a finančních prostředků. Summit pořádá Liga amerických cyklistů a jde zřejmě o největší lobbystickou akci na podporu cyklistiky na světě. Skládá se ze dvou hlavních oddělených částí: konferenčního dne, kdy se probírá problematika cyklistiky ze všech možných úhlů, a lobbovacího dne přímo v budově Kongresu, kdy účastníci summitu jdou jednotlivě jednat se svými politickými zástupci. Letošní summit provázela tři hlavní témata: ekonomická krize, životní prostředí (zejména snižování emisí skleníkových plynů) a zdraví lidí. V tom všem může cyklistika Americe pomoci, což zaznělo mnohokrát jako hlavní poselství. Američané si libují ve velkých proklamacích, a tak na summitu vyhlásili i to, že by se Amerika měla stát cyklistickou velmocí světa. Ač se mi to zdálo na první pohled jako nespílitelný sen, není to možná tak nereálné. V Americe je řada lidí, kteří skutečně dovedou jít za svými ideály, zároveň urbanistická

struktura amerických měst umožňuje do uličního prostoru téměř bez problémů umístit i infrastrukturu pro cyklisty. Mě však na konferenci zajímala nejvíc terénní cyklistika a její souvislosti s ochranou přírody a krajiny. Přestože, jak jsem uvedla výše, jsou cyklisté v mnoha oblastech z důvodu ochrany přírody omezováni, terénní cyklisté a mnozí ochranáři spolu úzce spolupracují, zejména v problematice environmentální výchovy dětí. V posledních několika letech vzbudila ve Spojených státech a následně v západní Evropě obrovskou pozornost kniha *Poslední dítě v lese (Last Child in the Woods)*. Její autor Richard Louv upozornil, že naprostá většina amerických dětí nemá v podstatě žádný kontakt s přírodou a neberou přírodu jako přirozenou součást svého života. Jak ukazují vědecké studie, nedostatečný kontakt s přírodním prostředím má negativní dopad nejen na zdravotní, ale zejména na psychosociální vývoj dětí. „Přímohroživá je pak představa, že už za nějakých dvacet let tyto děti, které považují přírodu za něco cizího, budou

v pozici politiků, úředníků a podnikatelů o přírodních územích rozhodovat,“ řekl ve svém projevu na summitu Lawrence Selzer, předseda a výkonný ředitel organizace The Conservation Fund, která patří mezi americké nejvýznamnější a nejvlivnější neziskovky. Američtí ochranáři si už přiznávají, že mnoho programů, jak učit děti vztahu k přírodě, se nesetkává s úspěchem, protože děti nebaví, nebo je děti nedokážou transformovat v aktivitu, kterou si přisvojí a začlení do svého života. Ochránáři si uvědomují, že je třeba se smířit se situací, že dnešní doba nabízí dětem tolik pohodlných lákadel ve formě televize a počítačových her, že se jim pobyt v přírodě a hraní venku jen těžko dokážou vyrovnat. Za tuto situaci však samotné děti nemůžou a představa, že si vřelý vztah k přírodě získají pomocí tabulí na naučných stezkách v chráněném území (kde jsou na návštěvě a kde se nic nesmí), se ukazuje být naivní. Musí se tedy hledat nové přístupy k tomu, aby děti i jejich rodiče pobyt v přírodním prostředí skutečně bavil a oblíbili si jej. Tomu právě pomáhají programy, které rozvíjí IMBA, zaměřené na terénní cyklistiku, jež děti snadno zaujme. Prostřednictvím atraktivních zážitků v blízkosti přírody si pak zvykají i na přírodní prostředí, učí se v něm orientovat a zvládat různé situace. Kromě samotné zábavy na stezkách se však děti i dospělí zapojují do dobrovolnické práce na stavbě a údržbě „svých“ stezek, což je samo o sobě velice účinnou metodou, jak si vytvořit vztah a úctu k místu, přírodě a práci. ☑

Autorka pracuje v České mountainbikové asociaci.

Cyklistické cesty v okolí amerického Boulderu – u některých jsou i značky, zda je cesta dost suchá na to, aby ji biker jzdou neničil.
foto: Hanka Hermová / Čemba

Otevírá největší česká stanice na CNG

Dominika Patrovská / dominika.patrovska@ekolist.cz

V polovině května zahájila svou činnost největší plnicí stanice stlačeného zemního plynu (CNG) v ČR. Stojí v areálu Pražských služeb v Praze 9-Vysočanech a je pokračováním projektu, jehož cílem je přispět ke zlepšení životního prostředí v hlavním městě. K dispozici je nejen vozům Pražských služeb, ale i veřejnosti.

„V Praze v současnosti fungují dvě stanice Pražské plynárenské – v jejím areálu v ulici U Plynárny v Michli a u čerpací stanice Shell ve Švehlově ulici v Praze 10. V blízké době chystáme otevření dalších tří stanic – po areálu Pražských služeb také v Evropské ulici v Praze 6 a v Modřanské ulici na Praze 4,“ uvedl Radek Patera. Navíc se specialista CNG Pražské plynárenské.

„Do roku 2013 by na základě dobrovolné dohody mezi státem a plynárenskými společnostmi mělo vzniknout 100 veřejných plnicích stanic podél hlavních tranzitních tahů. V roce 2020 se už předpokládá aktivní účast 450 tisíc CNG vozů na našich silnicích a vznik nejméně 350 plnicích stanic,“ přidala Markéta Schauhuberová, manažerka České plynárenské unie. V ČR jezdí na CNG asi 1400 vozidel, z toho 237 autobusů a 14 komunálních vozů. Provozní náklady jsou v těchto dnech u zemního plynu jedna koruna na kilometr a až do konce roku 2011 je stlačený plyn osvobozen od spotřební daně. Pak začne daň nepatrně narůstat a v roce 2020 bude 2,36 Kč za metr krychlový. Ve srovnání se současnou daní na benzin 10 Kč za litr půjde stále o ekonomicky šetrnější variantu.

Plnicí stanice domů

Od 13. května 2009 si v areálu Pražské plynárenské v Michli můžete zapůjčit

nejen různé typy a značky CNG vozidel, ale i domácí plnicí CNG stanice. „Plnička má velmi snadné ovládání. Stačí jen vsunout hadici do nádrže, zmáchnout ‚start‘ a po naplnění zásobníku se plnička sama vypne. Tankovat tak můžete přes noc nebo kdykoli, kdy vozidlo nepoužíváte, a to přímo ve vlastní garáži nebo na pozemku,“ představuje výhody domácí plničky Radek Patera. Navíc se jedná o historicky první české výrobky tohoto typu. Jejich autorem je Motor Jirkov Strojírenská, což je podle Pražské plynárenské výhodné především z hlediska poskytování servisu.

Cena zapůjčení plničky se pohybuje kolem dvou tisíc Kč za měsíc. Částka je však pohyblivá, záleží na tom, jaké instalační práce představuje vmontování plničky do příslušného domu. V současnosti jich má Pražská plynárenská k zapůjčení připravených deset. Časová lhůta pronájmu je vzhledem k nutnosti instalačních prací minimálně 6 až 12 měsíců. Doma potřebujete jen přípojku plynu a elektrické napájení 3 x 400 V, montáž provede firma. Nádrž svého auta naplníte za čtyři až pět hodin.

Bezpečný automobil

Provoz plničky je podle slov manažerky Markéty Schauhuberové zcela bezpečný. Je vybavena pojistnými ventily a speciálním čidlem pro únik plynu. „Při najetých 50–100 tisících kilometrech za rok je její návratnost dva až tři roky,“ řekl Zdeněk Prokopec, ředitel pro strategický obchod Motor Jirkov. Koupě vlastní domácí plničky vyjde na 140 tisíc Kč bez DPH.

Co se týče umístění plynových zásobníků v autě, jsou v něm celkem tři. Dvě lahvé nádrže jsou umístěny v zadní nápravě a jedna u nápravy přední. Bezpečnost je zajištěna jednak ocelovým materiálem zásobníků, jednak úpustným ventilem a tepelnou pojistkou. Pojistka reaguje na případné zahřívání lahve svým roztrhnutím, a umožní tak jednak kontrolovaný únik plynu, kte-

Takhle vypadá plnicí stanice CNG, kterou najdete u pumpy. foto: Dominika Patrovská / Ekolist

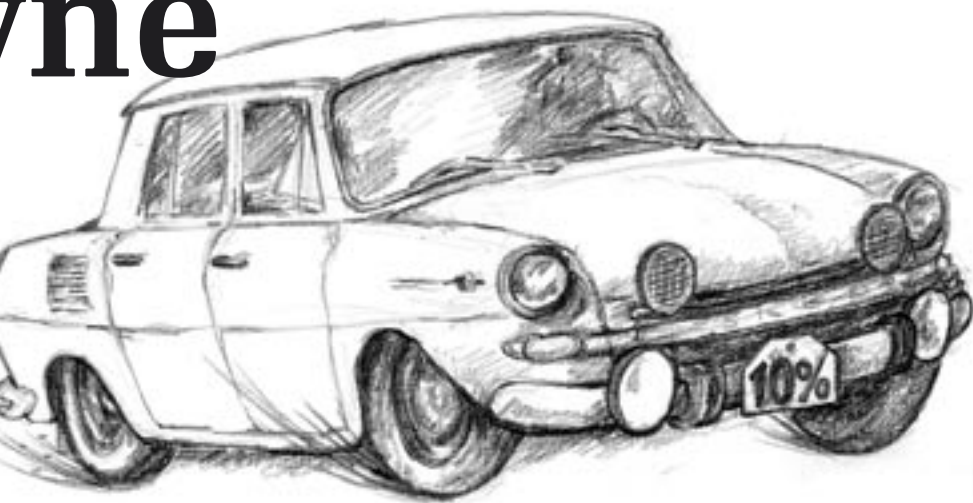
ry sice hoří, ale nevybuchne, a kromě toho zabrání nebezpečnému roztrhnutí zásobníku.

Markéta Schauhuberová z České plynárenské unie uznává, že problémem může být zákaz vjezdu vozidel na CNG do některých veřejných garáží. „Vzhledem k navýšení bezpečnosti vozů na CNG v současnosti jednáme s vedením záchranného hasičského sboru o zmírnění těchto opatření,“ přidala výhled do budoucna Markéta Schauhuberová. ☒

Poslanci schválili šrotovné

Martin Mach Ondřej, ČTK / zelena.domacnost@ekolist.cz

Poslanecká sněmovna 15. května přijala návrh protikrizových opatření, který připravila skupina poslanců ČSSD. Mimo jiné se v něm počítá se zavedením šrotovného na staré automobily. Při výměně za nový automobil budou zvýhodněni ti, kdo si pořídí automobil s alternativním pohonem. Šrotovné by se mělo začít vyplácet od podzimu 2009.

ilustrace: Miloš Kalista

určen hlavně na nákup malých ekologických aut, která splňují emisní limit Euro 4 a v technickém průkazu mají uvedeny průměrné emise CO₂ do 160 g na jeden kilometr. Do těchto limitů se vejde například Škoda Fabia 1,2, některé verze modelu Hyundai i30 z novodobé továrny nebo trojice Peugeot 107, Toyota Aygo a Citroën C1 vyráběná v Kolíně. Konkurovat tuzemských autům mohou třeba Volkswagen Golf 1,4, Fiat Panda nebo Chevrolet Spark. Nejlevnější vůz na českém trhu je možné pořídit pod 160 000 Kč.

Objem financí na šrotovné bude podle mluvčího ministerstva průmyslu a obchodu Tomáše Bartovského záležet na dohodě vlády a politických stran. Datum, odkdy bude šrotovné zavedeno, návrh neobsahuje a je připraven tak, aby ho mohla spustit vláda svým nařízením. „Podle posledních dohod i jednání expertní skupiny pro automobilový průmysl se zavedení příspěvku předpokládá na podzim tohoto roku. Konečný termín však zřejmě určí až nová vláda vzniklá z předčasných parlamentních voleb,“ řekl ředitel Sdružení automobilového průmyslu Antonín Šípek.

Žádat o příspěvek budou moci jen jednotlivci, nikoli firmy a podnikatelé, a to pouze ti, kteří nejsou plátcí daně z přidané hodnoty. O peníze se bude žádat u Státního fondu životního prostředí. Peníze na šrotovné bude fondus poskytovat vláda ze státního rozpočtu.

Podle Sdružení automobilového průmyslu je šrotovné přínosem, protože povede k obměně zastaralého vozového parku moderními ekologickými a bez-

pečnými automobily. „Kromě přínosu ke zlepšení životního prostředí bude přínosem i pro spotřebitele. Například u zmiňovaného modelu hybridní Toyota v ceně cca 630 000 Kč by měl činit příspěvek 60 000 Kč. To je téměř 10 % ceny a taková nabídka je podle mého názoru už silně motivující,“ říká Antonín Šípek.

Proti návrhu jsou podle průzkumu hospodářské komory například zástupci malých a středních firem, kteří jej vnímají jako podporu několika velkých společností, zatímco drtivá většina podniků na něm bude trvat. Podle manažera tuzemské pobočky PricewaterhouseCoopers (PwC) Ladislava Juzy jde o opatření, které zvýhodní jen určité výrobce, prodejce a spotřebitele. „Protože trh nových automobilů v ČR není příliš velký, zavedení šrotovného u nás patrně nebude významným přínosem pro nastartování ekonomiky jako celku, byť prodej konkrétních automobilů to určitě podpoří,“ dodal Juza.

Poslanci nepřistoupili na rozšíření šrotovného na vlaky. V závěrečném hlasování o celém návrhu zákona, v němž bylo tzv. protikrizových opatření mnohem víc než jen šrotovné, předlohu podpořili všichni přítomní sociální demokraté a komunisté, většina lidovců a rovněž většina zelených. Hlasování se nezúčastnil ani jeden občanský demokrat a stejně se zachovali všichni nezařazení poslanci a poslankyně s výjimkou Miloše Melčáka, který se ovšem hlasování zdržel. Zákon musí ještě schválit Senát a prezident. ☒

vaše dopisy / vyšlo, vychází, vyjde

Půda, nebo pozemek?

Petr Růžička/

Většina z nás může najít své kořeny na venkově a předkové se v bližší nebo vzdálenější minulosti zabývali zemědělským hospodařením. Po roce 1989 byla obnovena pozemková držba z doby samostatného hospodaření a mnozí z nás jsou vlastníky půdy. Málokdo si ale uvědomuje skutečnou hodnotu tohoto dědictví. Nezdědil totiž pouhý pozemek. Zdědil půdu, která je nositelkou života.

Bez úrodné půdy by naši předkové nepřežili, a proto si jí vážili, bez dostatku úrodné půdy si sotva dokážeme představit přežití lidí v budoucnosti. Půda má výjimečné vlastnosti. Hostí v sobě nepředstavitelné množství živých organismů, které si vzájemně pomáhají. Jedině půda umožňuje existenci suchozemských rostlin, které nám poskytují krásu i užitek v podobě potravin, dřeva, textilních vláken, obohacují vzduch kyslíkem a vlhkostí, vytvářejí přitom příjemné klima bez teplotních extrémů. Tam, kde není vegetace, střídá se nesnesitelné vedro a chlad. Půda zadržuje vodu v množství, které se blíží jejímu objemu, a jako houba ji v případě přebytku pomalu upouští. Funguje spolehlivěji než přehradní nádrže. Bez ní bychom žili v neustálem střídání sucha a povodní. Půda je zázračná hmota

a dřívější ekonomové (fysiokraté) právě v ní a v zemědělské práci viděli jediný zdroj růstu národního bohatství.

Touto půdou lidé u nás ovšem v současné době téměř pohrdají. Rádi se jí zbaví, prodají ji za cenu pouhého pozemku. Pozemku, který, zbaven života, pokryt asfaltem nebo šterkem, bude krátkodobě sloužit pro libovolný účel. Chápete ten rozdíl? Na půdě, věčné nositelce života, která vznikala mnoho tisíciletí, oceňujeme jen její plochu.

Zatímco továrna se dá postavit, zbou rat a přestavět, půda se na jednou zabetonovaná místa vrací velmi těžko. V průběhu jedné generace se ovšem může stát, že z opomíjené a nevýnosné činnosti, jakou je dnes u nás zemědělství, se stane činnost mimořádně výnosná a exportní. Zatímco průmyslové kapacity i intelektuální činnost se v globalizovaném světě mohou rychle stěhovat, množství úrodné půdy je omezené. Máme to štěstí, že jí máme ve střední Evropě dosud dostatek, její úrodnost je při vhodném obhospodářování dlouhodobá a netrpíme ani nedostatkem vody, která je druhým předpokladem dobré úrody. Půdy v Evropě patří k nejúrodnějším na světě. Při pouhém pohledu na družicovou mapu světa poznáme, že to zdaleka není na světě běžné. Pokud tento potenciál promrháme v historicky nepatrné době, čeká nás velmi nejistá budoucnost závislá na nepřízni jiných částí světa.

Zdá se, že trh sám o sobě je schopen ocenit jen okamžité, nikoli trvalé hodnoty. Účinnou ochranu půdy může zajistit jen státní regulace. Zvýšení odvodů za vynětí půdy ze zemědělského půdního fondu, které nyní projednává parlament, je krok správným směrem, avšak nedostatečným. Hodnota odnímané (rozuměj trvale zničené) půdy musí být srovnatelná s jejím výnosem v řádu tisíciletí a musí být zohledněny její funkce vodohospodářská, klimatická a estetická.

Jiným ekonomickým nástrojem by mohla být výrazně odstupňovaná daň z pozemků podle jejího využívání. Ze zastavěných a zpevněných ploch by měla být daň nejvyšší, u travnatých ploch, ať ve formě luk, zahrad nebo hřišť, i u orné půdy by se radikálně snižovala a lesy a jiné hodnotné ekosystémy by mohly být oceněné negativní daní.

Pokud v sobě stát nenajde dostatek moudrosti, aby půdu na svém území účinně chránil, můžeme jen doporučit soukromým vlastníkům, aby oni mysleli víc na budoucnost a byli moudřejší. Půda je totiž jeden z mála hmotných statků, který časem neztrácí hodnotu, a to ani když se do ní nevládá energie. ✉

Autor je členem Společnosti pro ochranu půdy v ČR. Redakčně kráceno.

Tywniak, Jan a kolektiv: Nízkoenergetické domy 2. Praha, Grada Publishing, a. s. 2008, 208 s., 369 Kč.

Šarapatka, Bořivoj; Samsonová, Pavlína (eds.): Sborník Bioakademie 2008. Olomouc, Bioinstitut 2008, 50 Kč.

Valeška, J. a kolektiv: Ročenka ekologického zemědělství 2008. Praha, Ministerstvo zemědělství 2008, 32 s., 50 Kč.

Pachner, Jaroslav: Střední Krušnohoří. Praha, Paseka 2008, 76 s., 212 Kč.

Šmíd, Zdeněk: Lužnice. Praha, Paseka 2008, 360 s., 359 Kč.

Samec, Pavel: Změny klimatu a lesnictví. Praha, Česká zemědělská univerzita 2008.

Janeček, Miloslav: Základy ekologie. Praha, Česká zemědělská univerzita 2008.

Radon v geologickém prostředí České republiky. (Radon in Geological Environment – Czech Experience). Praha, Česká geologická služba 2008, 250 Kč.

Ovocné dřeviny v krajině – sborník přednášek a seminárních prací. Brno, ZO ČSOP Veronica 2008, 184 s.

Ochrana přírody a krajiny ve Zlínském kraji – sborník přednášek. Brno, ZO ČSOP Veronica 2008, 122 s.

Wirth, Peter: Zahrada ve svahu. Praha, Grada 2009, 192 s., 332 Kč.

Brigády a víkendovky

19. června 2009 (pátek) – **21. června 2009** (neděle) se koná 3. víkendovka s Rozruchem. Práce v lesní školce. Dostupnost z Liberce tramvajiemi č. 5 nebo č. 11, případně vlakem. Místo konání: Vratislavice nad Nisou, lesní školky v Harcově u Liberce, lesní školka v Jablonci nad Nisou. **Informace:** Čmelák, www.cmelak.cz, Martha, e-mail: martha.satkova@cmelak.cz, tel.: 777 749 373.

19. června (pátek) – **21. června 2009** (neděle) se koná vikendovka PLAYádané. Cibuloplení, mandelinek sbírání… Místo konání: Biofarma Spáleniště u Dobrušky. **Informace:** ZČ HB Campanula Barbata, Blanka Dobešová, e-mail: blanka.dobesova@centrum.cz, tel.: 774 871 226.

26. června 2009 (pátek) – **28. června 2009** (neděle) se koná 4. víkendovka Staročeská. Sečení orchidejové louky u Horního Maxova. Místo konání: Horní Maxov, Mariánskohorské boudy v Jizerských horách. **Informace:** Čmelák, víc viz výše.

26. června (pátek) – **28. června 2009** (neděle) se koná vikendovka Padla kosa na kámen,… nebo na pařež? Příprava louky na letní kosení. Kosení některých částí louky. Sušení či kompostování trávy. Místo konání: Přírodní památka Kudlačena. **Informace:** ZČ HB Kolovrátek, Honza Krívonožka, e-mail: hanyseek@seznam.cz, tel.: 777 065 924.

29. června 2009 (pondělí) – **31. srpna 2009** (pondělí) se koná brigáda u informačního stánku u pramene Vltavy. Potřebné informace lze získat na školení s terénními exkurzemi ve dnech 26. – 28. června (zdarma). Místo konání: U pramene Vltavy, území NP Šumava. **Informace:** Hnutí Duha, www.hnutiduha.cz, Jakub Voršílka, e-mail: jakub.vorsilka@hnutiduha.cz, tel.: 603 930 600.

Po celý červenec a srpen 2009 se konají Prázdniny s Brontosaurem 2009. Celkem jde o víc než 50 prožitkových dobrovolnických akcí na pomoc přírodě a památkám, vzdělávacích táborů apod. Více informací a nabídku všech akcí najdete na webu prazdniny.brontosaurus.cz. jako jeden z prvních se 3. července (pátek) – 12. července 2009 (neděle) koná Dobrovolnický tábor EkoKoko, kde se budou kosit orchidejové louky. Místo konání: ČR. **Informace:** Hnutí Brontosaurus, Hvězdová 10, 602 00 Brno, prazdniny.brontosaurus.cz, e-mail: psb@brontosaurus.cz, tel.: 544 215 585.

Tábory a výlety

13., 20. června 2009 (sobota), **28. června** (neděle) a **4. července 2009** (sobota) se konají exkurze s průvodcem

v Moravském krasu. Každý účastník se musí dopředu přihlásit na e-mailu nebo telefonu v kontaktech s uvedením termínu a počtu přihlášených osob, nejpозději 7 dnů před konáním akce. Poplatek 30 Kč za osobu se hradí na místě přímo průvodci. Místo konání: 13. června je sraz v 9.15 v Jedovnici u kina, cílem jsou lesy v centrální části Moravského krasu; 20. června je sraz 8.40 v Adamově na zastávce ČD, cílem je Křtinské údolí; 28. června je sraz v 10.10 v Ostrově u jeskyně Balcarky, cílem exkurze budou ponory a závrtv ukryté v okolních lesích; 4. července je sraz v 9.15 na náměstí ve Sloupu a mluvit se bude o šetrném zemědělství v Moravském krasu. Místo konání: Moravský kras. **Informace:** ZO ČSOP Poníkva, www.ponikva.org, e-mail: ponikva@seznam.cz, tel.: 516 446 623.

14. června 2009 (neděle) 9.00 se koná výlet ke studánkám v Lišni. Místo konání: Sraz účastníků v 9.00 hod. na konečné autobusu v Mariánském údolí, délka trasy cca 8–10 km. **Informace:** Regionální sdružení ČSOP, Olga Krejčířová, e-mail: olga.krejcirova@veronica.cz, tel.: 542 422 757.

Přednášky a diskuse

9. června 2009 (úterý) 16.45 – 19.00 se koná Setkání přátel přírodní zahrady. Způsoby a příklady, jak si mohou rostliny vzájemně pomáhat. Místo konání: Knihovna Domu ochránců přírody, Panská 9, Brno. **Informace:** Veronica, Hana Chalupská, e-mail: hana.chalupská@veronica.cz, tel.: 542 422 750.

10. června 2009 (středa) 18.00 – 20.00 se koná diskusní večer na téma Letní tábor Bořena. Místo konání: Praha, Arnika, Chlumova 17. **Informace:** Arnika, www.arnika.org, Renata Konupková, e-mail: renata.konupkova@arnika.org, fax: 222 781 471.

16. června 2009 (úterý) 17.00 – 19.00 se koná přednáška Zvířata ve městě. Místo konání: Knihovna Domu ochránců přírody, Panská 9, Brno. **Informace:** Regionální sdružení ČSOP, Olga Krejčířová, e-mail: olga.krejcirova@veronica.cz, tel.: 542 422 756.

Konference a semináře

18. června 2009 (čtvrtek) 9.00 – 12.00 se koná seminář Ochrana rorýsů a netopýrů při rekonstrukcích budov. Místo konání: Jihlava, Krajský úřad, Žižkova 57, (budova B, 3. patro, místnost B 3.16). **Informace:** Česká společnost pro ochranu netopýrů, Příseka 58, Světlá nad Sázavou 582 91, www.ceson.org, Olga Růžicková, e-mail: olga.ruzickova@email.cz, tel.: 777 750 110.

19. června 2009 (pátek) – **21. června 2009** (neděle) se koná Víkend nejen s bylinkami.

Místo konání: Okřísky, Chaloupky, Kněžice 109. **Informace:** Chaloupky, www.chaloupky.cz, Iva Suchá, e-mail: iva.sucha@chaloupky.cz, tel.: 568 870 359.

28. června 2009 (neděle) – **30. června 2009** (úterý) se koná třicetnánná konference Biologická diverzita bez hranic v Evropě – Síťe pro přírodu v bývalém Černém trojúhelníku Německo–Polsko–Česko. Místo konání: Görlitz/Zhořelec. **Informace:** Senckenberg Museum für Naturkunde Görlitz, www.naturkundemuseum-goerlitz.de, e-mail: christian.dueker@senckenberg.de.

Výstavy a veletrhy

22. června 2009 (pondělí) – **3. července 2009** (pátek) se koná výstava o rizikových chemických látkách ve výrobcích denní potřeby. Místo konání: Plzeň, Smetanovy sady, U Branky – pěší zóna. **Informace:** Děti Země Plzeň, http://detizeme.cz/, Martin Hytha, e-mail: dz.plzen@ecn.cz, tel.: 606 104 784.

25. června 2009 (čtvrtek) – **28. června 2009** (neděle) se koná Národní výstava hospodářských zvířat a zemědělské techniky. Místo konání: Veletrhy Brno, Výstaviště 1. **Informace:** www.vystavazvirat.cz, Martina Kremlová, e-mail: mkremlova@bvvi.cz, tel.: 606 787 637.

Do 26. června 2009 (pátek) se koná výstava fotografií Brněnský strom roku 2009. Místo konání: Moravská zemská knihovna, Brno. **Informace:** Veronica, Hana Chalupská, e-mail: hana.chalupská@veronica.cz, tel.: 542 422 750.

Do 27. června 2009 (sobota) se koná výstava Prima klima. Místo konání: Palác Šlechtičen, Kobližná 1, Brno – pobočka Moravského zemského muzea. **Informace:** Veronica, www.veronica.cz/klima, víc viz výše

28. června 2009 (neděle) se koná výstava Desing Against Fur – Designem proti kožešinám. Místo konání: Plzeň, Kavárna Inkognito, Husova 24. **Informace:** Svoboda zvířat, http://svobodazvirat.cz, Lucie Moravcová (Slabá), e-mail: lucie.moravcova@svobodazvirat.cz, tel.: 736 766 188.

Do 30. června 2009 (úterý) se koná výstava fotografií ze soutěže Ekologie v objektivu. Místo konání: Podblanické ekocentrum ČSOP Vlašim, přednáškový sál v přízemí, Pláteníkova 264. **Informace:** ČSOP Vlašim, www.csopvlasim.cz, Jan Urban, e-mail: jan.urban@csop.cz.

kalendář akcí

Pokud chcete, abychom v této rubrice zveřejnili zprávu o Vaší akci, zašlete o ní stručně a jasně formulované informace nejpозději do 15. dne předchozího měsíce na adresu: Ekolist – kalendář akcí, Malířská 6, 170 00 Praha 7, tel.: 233 381 546, fax: 233 382 252, e-mail: kalendar@ekolist.cz. Neručíme za správnost uvedených informací – doporučujeme si je ověřit u organizátorů. Úplnější verzi tohoto kalendáře najdete na stránkách Ekolistu.cz: www.ekolist.cz/kalendar.stm.

inzerát

Švédský systém Imse Vimse je alternativou papírovým plenám v biokvalitě. Nakupujte na www.dulinka.shop4you.cz

Do 30. června 2009 (úterý) se koná výstava Krasec žije o činnosti jihočeských center pro environmentální výchovu a ekoporaden. Místo konání: České Budějovice, Jihočeská vědecká knihovna, Lidická 1, 2. patro. **Informace:** Krajská síť environmentálních center Krasec, http://krasec.cz, Jarka Pupíková, e-mail: krasec@krasec.cz, tel.: 387 201 699.

Ostatní

17. června 2009 (středa) 10.00 – 16.30 se koná ustavující zasedání Protijaderného evropského fóra ANEF (Anti-Nuclear European Forum). Místo konání: Rakousko, Linec. **Informace:** Anti-Nuclear European Forum, www.anef.info, e-mail: tem.post@ooe.gv.at.

18. června 2009 (čtvrtek) 18.00 se koná Pravidelná pražská cyklojízda. Místo konání: Náměstí Jiřího z Poděbrad, Praha. **Informace:** www.cyklojizdy.cz.

19. června 2009 (pátek) 14.00 se koná Den otevřených dveří v pasivním domě. Na akci se prosím přihlašte předem. Místo konání: Centrum Veronica Hostětín. **Informace:** Veronica, Renata Bolečková, e-mail: hostetin@veronica.cz, tel.: 572 630 670.

Ošetřovatel Bama u goril v Limbe Wildlife Centre
foto: Miroslav Bobek / ČRo

Fotografie k reportáži Za smutnými
osudy goril stojí lidé na straně 12.